

SZAMMOS

Politikai, társadalmi, közéleti, kulturális folyóirat * 2019. május * I. évfolyam 5. szám

Lelki örökségünk Európa

Megújulásra érett kontinens

Az európaiság mélyebben lakozik bennünk, mint gondolnánk. Ez egy olyan kötelék, amit nem tanultunk sem az élettől, sem az iskolában, mégis ott él ösztöneinkben, szokásainkban, boldog vagy boldogtalan pillanatainkban. Egyfajta átölelő érzés ez, ami megjelenik a megbékéléseinkben vagy a közös jövőért szőtt álmainkban, vágyainkban, reményeinkben. Az európaiság egy olyan kötelék, ami egy európai számára különös értelmet ad, míg egy kívülről érkező számára semmit sem jelent. Az európaiság évszázadok során alakult ki, nem egyszerű módon, de annyira szükségszerűen, hogy ma már pótolhatatlanná vált azok számára, akiknek Európa nem csak lakhelyük, hanem otthonuk is. Ennek tudatában nap mint nap tapasztaljuk, hogy valami nincs rendjén Európában, ugyanaz a veszély fenyegeti, ami korábban több tündöklő birodalom bukásához vezetett. Az európaiak sokáig arra voltak büszkéek, hogy a kontinenst meghatározó politikai rendszerekben széles körű volt a polgári részvétel. Ragaszkodtak a szülőföldjükhöz, igyekeztek részt venni a társadalmi élet alakításában és a közösség fejlődésében, ezért akik csak te-

hették, tanulni a fejlett országokba mentek, de tudásukat szülőföldjükön kamatoztatták.

Ezeknek az értékeknek a birtokában nem csupán a jelen megélése volt a fontos, hanem ott volt a tervek és a célok között a jövőért történő felelősségvállalás. Az európaiság társadalmi és politikai szerepvállalást is feltételezett, ezzel felvállalva a közös sors alakítását, a közös európai identitás kialakításának az igényét, nemzetállami keretek között, de biztosítva minden egyén vagy közösség nyelvi-, etnikai- és vallásgyakorlási jogait. A kultúra, az egyház és a nemzet csak a civil társadalom és a politika segítségével tud fejlődni. Az egyházi és a világi törvények tiszteletben tartása nélkül a társadalom hanyatlásnak indul, ez az utóbbi évtizedekben jól észlelhető.

Miként tekint a mai európai ember arra a szellemi örökségre, amit az elmúlt századokban alkottak meg az itt élő emberek és tették azt közös kincsévé?

A tapasztalat azt mutatja, hogy sosem volt igazán fontos tényező a szellemi kincsek és alkotások megismerése, a felhalmozódott tudományok elsajátítása, mindig a gazdasági érdekek kerül-

tek előtérbe, ami nélkül nem lehet ismeretekhez jutni, ismereteket elsajátítani, de csak a gazdasági javak és a hatalom birtokában sem lehet boldogulni. Napjainkban eléggé nagy hangsúlyt helyeznek a minőség meghatározására, ami nem lenne szükségtelen, ha az valamilyen egységes mércével lenne mérve. Akkor van a baj, amikor egymástól különböző érdekcsoportok döntenek el külön-külön, hogy kik az adott kor vagy az elmúlt korok felvilágosultjai.

A tévútra sodródott Európában előbb a nemzetállamok és a keresztény egyházak kerültek veszélybe, a globalizáció milliók életét és sorsát alakítja át. Az individualista életmód sem megoldás, mert az elszigetelt az egyént a világtól. Európa megújulása, Európa huszonegyedik századi arculatának kialakítása oktatási és nevelési kérdés. Ez nem jelent mást, mint ismeretszerzést, példamutatást, valamint a modern technika vívmányainak az észszerű felhasználását. Mert ugyanolyan veszélyt jelent az egyén és a közösség számára a megrekedés, mint a technika túlzott alkalmazása.

Elek György

Tévedés azt állítani, hogy a mai középiskolások nem olvasnak, nem írnak, azaz, nem érdeklődnek az irodalom iránt. A tévhit amiatt erősödött meg a köztudatban, mert az eltelt tíz-húsz év során a középiskolákban nem igazán működnek irodalmi körök, a diákíróknak nincs hol megmutatkozniuk, nincs lehetőségük arra, hogy megismertessék írásaikat. A tévhit másik oka, hogy a diákírók próbálkozásait

magas mércével mérik az irodalmi lapok szakértői, nem arra biztatják őket, hogy írjanak, hanem arra, hogy a kortársirodalmat olvassák. A Szamos folyóirat felvállalja a szatmári iskolák tollforgatóinak a bemutatását, lehetőséget adva arra, hogy közöljék verseiket, rövid prózáikat és más írásaikat, bátorságot merítve önmaguk számára, és bátorítva ezzel másokat is az írásra.

Martin Andrea

Európa?

Mit jelent az Európa?
Szépen élni nyugalomba
Az ígéret igaz földjén,
A kultúrának bölcsőjén.

A harmónia otthona,
Hol egyenlő az ember joga,
S hol az ember szabadsága,
Több évszázadnak vívmánya.

Vagyis ez kéne, hogy legyen
Ha nem dúlná fel a jelen.
Merkel munkaerő hiánya
Egy kontinenst visz vitába.

Elfogadjuk az idegent,
Míg az minket nem fenyeget.
Az azonban gondot jelent,
Hogy nem becsülik meg a jelent.

Orbán Viktor tisztán látja,
Jöttüket kultúránk bánja.
Identitásunk pedig érték,
Tisztelniük kell, még ha nem is kérték.

Vitákat tárgyalás követ,
Fogja fejét a sok követ.
Dülőre még nem jutottak,
Az időből lassan kifutottak.

Az egység széthullni látszik,
A harmónián káosz virágzik.
A java ebből mit sem sejt:
„Majd oldja meg a parlament!”

Remény

Liliom illat önti el
szobámat,
Fiatal mosoly rebegteti
számat.
Magamra hagyott bús
magányom,
Fényt látok, túl a
szürke homályon.

Hallom neszét valami
újnak,
Lelkemben élet jelei
dúlnak.
Érzem lépteit közelgő
csodának,
Testvére lettem
bimbózó virágnak.

Ragyogó napfény
bensőmbé árad,
Nevető szívem
soha el nem fárad.
Eljön a reggel, csak
tudni kell kérni,
Meggzúnt a sötétség,
van értelme élni!

Hajnali sugarak törnek
át az ablakon,
Huncut napfény pihen
meg a pillámon,
Kiűzi az édes álmat
zsenge elmémből,
Ellopja magányomat
fekete szívemből.
Fiatal mosoly uralkodik
ajkamon,
Színes szellő üdögél a
vállamon,
Esti bögrémből
rám köszön a zacc,
Fény a világban, mit
magadból adsz.
Vágyálmom
gyöngyútjait járom,

Szívemet a
nagyvilágnak kitárom,
Mintha tavasz lenne a
tél közepén,
Élő remény sétál a
csodák felszínén.

Szeles Emese

*Szatmárnémeti Református
Gimnázium,
XII. osztály*

Hullámokba gyötörve

a játszótér ártatlan
fellegein lépkedve
saját mámorító gondolataimmal
és az óceán vad hullámaival
találtam szembe magam,
úrrá lett rajtam
a pánik, talán egy
különös érzélem volt, nem tudom
te apatikus
semmitmondó
tekintettel bámultál rám
egy szeptemberi éjszakán
a barátnőm sürgetett,
gyerünk, tegyél már valamit,
én azonban a nyertesek mosolyával
néztem vissza rád,
felfedezve arcod körvonalát
ami mohón égett bele
az emlékezetembe.

egy másik napon
már együtt léptünk
a tettek mezejére,
csupán a cigaretták
parazsa látszott igazán
az elménk pörgött,
a homály tág pupillánkba
költözött, és azóta
ott feszegeti a határt,
összeköcölve érzéseinket,
nagy volt a para,
akár az eső,
ami időközben eleredt
még jobban láthatóvá téve
őszinte ajkaink mozgását,
ahogyan kifújták a füstöt
az őszi semmibe.

telihold volt, mi éppen
filterbe kavartuk
a köteléket, ami
egyre erősebben fonódott
ívelt nyakad köré
már nem volt kiút,
elvesztünk egymás
színkavalkádjában,
magunk mögött hagyva
az összes kimondatlan
szeretleket,
majd tizenharmadikán
az izgatottság peremén
megcsókoltál,
füрге adrenalin szökött végig
testünkön,
és ismét láttam
azokat a hullámokat,
csak most éppen
a fejemben hallottam
a nyüzsgést,
nyelvünk új betűket
vésett a lapokra
kérlek,
maradjunk még egy kicsit,
életre keltek a csillagok,
így ültünk
azon a bagós környéken,
ahol pecsétet rajzoltunk
egymás kulcscsontja fölé.

Holl Vivien,

Kölcsey Ferenc Főgimnázium, IX. osztály

04:32

Menthetetlenül forog a világ
 Kibillenthetetlen tengelye körül
 Ennyi jelenti azt, hogy biztonság?
 És nem tudom
 Nem azért ölelsz-e olyan szorosan
 Hogy érezzem a csillagok súlyát a vállamon
 Ezek csak kövek, tudod jól
 Forgunk mi is, menthetetlenül forgunk
 Gondolkodnod kéne
 Mi is az erő? Ha valaki
 Megöl mindent mi benne van
 Vagy felülemelkedik
 Ne szállj le a körhintáról
 Most
 Megemészthetetlen információk tömkelegét
 zúdítom rád
 Keletkezés elméletekről, meg olyan fehér köd-
 ről, hogy nem is sejtened
 Mennyi sötétség lakik alatta

(V)illanás

Lennék valami kézzelfoghatatlan.
 Illanó fény a takaródon,
 éjszaka
 amikor egy autó elhajt a ház előtt.

Az erdő dala

— Sajnálom, uram, a cipőket csak párban tudjuk eladni.

— Biztos nincs rá megoldás? — nézett szomorúan az eladó szemébe.

— Figyeljen, megértem, hogy nehéz önnek, de nem én szabom a szabályokat. Kíván a főnökömmel beszélni vagy marad az áru? — sürgette az ügyet erőltetett illedelmességgel.

— Igen... — sóhajtott Dante megadóan. Nincs túl sok esélye.

Kifizette a párat, majd a mankójára támaszkodva kibotorkált a boltból. Felnézett az égre; szürkesség lepté be, amerre csak szem ellátott. Pontosabban majdnem. Valahol, egy elveszett pontban, a tömbházak erdeje mögött egy rés törte meg a monotonitás gyászát. Egy pont, amely gyér fényrel világította be a szenvedő várost. Egy aprócska törés, mégis ez látja el világos derűvel a teret. Talán a véletlennek is betudhatjuk — melynek létezésében még a férfi sem hitt —, sors akarata, miegymás. Lázadás a megszokottság nyugalmas viharában, értelmet hordozó tökéletlenség. Mégis... Életet ad, egyfajta megváltást, nem ereszt, nem hagy, támogat.

Lassan megindul a forgalmas utcán. Próbál fel-
 tűnő nélkül átsiklani a tömegben. Sikertelenül.

— Anyu, annak a bácsinak miért csak egy lába van?

Megáll. Egy kislány pillant föl rá, alig lehet öt-
 éves. Szőke haját kétoldalt gondos fonatban hordja, kerekded arcáról virítanak égszínkék szemei. Pöttöm ajkait kissé szétnyitja, míg puha kezeivel édesanyja mutatóujját szorongatja.

— Az a bácsi — guggolt le a nő s sűgta lány hangon gyermeke fülébe, tekintetét kissé felemelve — téged védett.

Mintha a gyér sugarak kiszámíthatatlan játéka lett volna, megszűnt létezni e mennyei érzés. Csillanás a férfi mellére kitűzött kitüntetésein, vége. A két alak teljesen eltűnt a burjánzó népek útvesztőjében. Dante óvatosan megrázza fejét és továbbmegy. Tudja, ez a pillanat kellemes nyári éjszakákon még kísértetni fogja.

„Ó, szörnyű elbeszéli mi van ottan, s milyen e sűrű, kusza, vad vadon.” Megsajdul a feje, de az autók mögött már látja a magasodó fák büszke árnyékait. Akár az ő sorsa. Nagy jövőt jósoltak veterán társai neki, a leggrátemetebb katoná-

Amiről nem beszélünk

Évek teltek el
 Én pedig megtanultam végignézni,
 lehetőleg úgy, hogy ne fájjon,
 ahogy egy ember lassan
 tönkremegy.
 Egy ideje neki nem fáj már.
 Szótlatlanul nézem az ágya mellől, ahogy
 lassan eltűnik belőle az élet
 Három hónapig megy így, én pedig
 próbálom kitalálni, milyen lehet, ha valaki
 úgy igazán hiányzik.
 De hiányozhat-e valaki akit nem is ismerünk?
 Csak nézlek
 A szürkés hajad, az erőtlen kezeid, a hatalmas,
 puha takaród.

Fáj?
 Sosem kérdezhettem
 De az utolsó napon elküldtek otthonról
 Nem messze, annyira,
 hogy láttam épp
 amint az ablakon kopogtatott a halál
 És tudod
 a helyeden fekve
 megint kilenc éves gyerek vagyok
 próbálom kitalálni mit szeretne
 agyvérzéstől akadozó hangod
 amint haláloed előtti este, sírva
 kérsz egy olyan dolgot
 amiről soha nem beszélünk.

Tasnádi Tamara,
Kölcsey Ferenc Főgimnázium, XII. osztály

nak vallották többen is. Megszámlálhatatlanszor esett el a test s a lélek csatamezején egyaránt, földig alázták, viszont talpra volt képes állni minden alkalommal. Az érmei egyre csak halmozódtak, de utolsó bevetése jelentette gyönyörű főnix-szárnyalásának végét. Csupán egy eltévedt, Isten háta mögötti bomba, mégis sokkal több múltot rajta szellem járta épületek összeomlásánál. Ezek vörös fonala szakadt el azon a szörnyű napon; és még százszor annyi házra hullott a halál nehéz menyasszonyi fátyla. Gyermeksírás. Csendben összetört asszonyok. Pokolban szenvedő édesanyák... És az erdőtüz csak terjed, míg egyedül a pusztulás kacaja fog kísértétként lebegni néhány szálkacsomó fölött.

Lassan bicegve tér át az aszfaltról a kitaposott földútra. Fehér mankóival óvatosan tapogatózva halad előre, szemeivel végigsimít a tölgyek sokat látott törzsén. Lenőtt fekete hajába bele-belekap a lány szél, míg ő egyre beljebb téved emlékeinek rengetegében, valósága keveredik bódító álmával. Simogató dallam lengi be a teret. Női hang, mely mintha egyenesen a megváltást hozta volna el, megnyitva az annyira vágyott földi paradicsomunk kapuit. Királynői léptekkel vonul egyre magasabbra hosszú uszályával a nap dicsfényeiben áztatva magát. Rettenthetetlen. Mosolya megtöri

a kétely felhőit; a keletkezett átjárón kisfiú rohan be. Az asszonyhoz szalad s szorosan átöleli, míg ő egyre fényesebben ragyog, elnyomva a bűnösség nehezékeit.

Követi. Árnyakat lát, elméje mámoros játékot űz vele. Gyorsít. Körülötte káosz. Plüssmedve, kisautó, bomba. Megtorpan. Apró mosolyra húzza ajkait, majd leül halványodó felesége alakja mellé a mocskos földre. Hosszú percekig maradnak így, de a csönd nyugtatja őket. Már maga a férfi sem tudja, mi valóság, mi képzelet... Nem is nagyon érdekli. Zsebéből előveszi kicsiny dobozkáját, majd szájához emel egyet az abban rejlő cigaretták közül. Rutinosan gyújt rá, elmélkedve figyel, ahogy messzire száll nikotinos füstje.

— Hiányoztatok — szólal meg végül halkán. — Sajnálom, hogy így kell látnod annyi idő után. Amint megtudtam a hírt...

Megakad. Nem akarja kimondani. A távolba mered a figyelemelterelés reményében, nem tudván, így csak könnyeben rátalálhat gondolata, amely elől menekülni próbálna.

— Roland is biztos nagyra nőtt — pillantja meg maga előtt szaladgáló gyermeke képét. — Ironikus a helyzet, nem? Beígértem neki egy egész napos focizást, erre lerobban a lábam — nevet fel keserűen, mélyet szívva. — Talán így kellett lennie, úgyis utáltam ott lenni. A legalja, ahogy egymást ölik. Ez lesz az emberiség veszte, én mondom, láttam a körülményeket. Még egy világháború, minden odavész. Miért is harcolunk? Mindig lesznek nézeteltérések, azért vagyunk képesek még mindig létezni, esetleg élni. Viszont ez is kétélű fegyver. Míg magunkat védjük véleményünkkel, tökéletes támadási pontot hagyunk elle... Nem. A más nézetekkel rendelkező, hatalomittas társadalomnak, ezzel végtelen támadó-védő körforgást teremtve. Sosem lehet nyugtunk, másképp beleőrülnénk a csendbe. Nem meséltem még, de pont ez történt az egyik áruló kadéttal: miután visszatért a véres csatamezőről, büntetésképp bezárattuk egy hangszigetelt szobába. Pár nap múlva öngyilkos lett... Megint elkalandoztam kissé, igaz? — vesz kezébe s gyújt meg egy mellette heverő művirágot. — De ne félj, már visszatértem közétek és ígérem, többé nem kell szenvedjétek. Szeretlek, Rozália. Végre egy család lehetünk — dől csukott szemmel a hideg sírkőre, ahogy pisllakoló szemekkel figyelni lángoló emlékei fáit.

Kabai Tünde
Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum,
VIII. osztály

Európa sorsa — közös sorsunk

Európában élünk. Hogy ez számomra mit jelent? Néha magam sem tudom. Néha menekülnék. Néha dicsőítem a tényt, hogy itt születtem. Néha több lehetőséggel teli országra, kontinensre kívánom magam. Néha ámulok, mert annyi mindent megtehetnék itt is. Sosem voltam nagy hazafi, kontinens-fi meg még annyira sem. Mindig csak az amerikaiak. A televízió velük volt tele, bár akkor még azt sem tudtam mi az az amerikai és, hogy a televízió kívül más is létezik. A felnőtteknél mindig csak a politika volt a téma, főleg annak rossz oldala. Hozzászóltam, de így, idővel én is el akartam menni innen, messze. A lehető legmesszebb, Európán kívül, hátha ott nincs ennyi bonyolult dolog. Idővel mégis rájöttem, minden helységnek megvan a maga pozitív és negatív oldala. Európának is. Hadd ne menjünk bele a politikába, hisz azt már mindenki unja. Annyi szép és jó dolgot ad nekünk Európa.

Kultúrák színessége, tájak gyönyörűsége, sokszínűség díszíti kontinensünket. A kedvenceim a csodálatos tájak, melyeket mind szívembe zárnám. Lehet bármilyen szép Ázsia, Amerika, Ausztrália, azért mi sem mondhatjuk, hogy le vagyunk maradva. Ugyan nem jártam (még) körbe a világot, de azért még Romániában is akadnak lélegzetelállító helyek. Számomra felüdülés látni, mennyi kicsi örömfolt rejlik egy-egy vízésnél, hegytetőn, patak forrásánál. Hiába mondjuk, hogy Európa ilyen és olyan, azért nem árt néha megállni és körülnézni. Csak élvezni a látványt és tényleg átérezni mennyi munka és szeretet tükröződik vissza. Épp ezért kéne védnünk a természetet, nem szemetelni, a világ mintájává válni. Valahol el kell kezdeni. Kezdjük kisebb dolgokkal. A hatalomvágy és háború már megrontotta kontinensünket az elmúlt 100 évben. Én azt várom Európától, hogy most ne ez vezesse őket. Próbáljunk meg együtt dolgozni, buzdítani a fiatalokat ne csak szóval, hanem cselekedettel is, hogy szebbé tegyék a kontinens, ahol élünk. Európának lenni nem csak azt jelenti, hogy itt születünk. Európának lenni azt is jelenti, hogy együtt érzünk a többi európaival és együtt törekszünk velük.

Lehet, hogy nem tudok sokat mondani, lehet, hogy nem túl meggyőző, esetleg tiszta az érveim, de az utóbbi időben a történelmet tanulmányozva arra jöttem rá, hogy Európa akkor volt a legszebb, amikor az emberek együttműködve törekedtek a jóra. Persze ennek módszere és stílusa változott idővel, én hiszek benne, hogy ha mindenki egy kicsit hozzátenne, Európa jobban virágozna, mint valaha.

Papp Izabella Noémi,
Kölcsey Ferenc Főgimnázium, X. osztály

Mit vártam Európától?

Mindenekelőtt számomra Európában élni szabadságot jelent. Legyek Európa bármelyik pontján, nem kell tartanom attól, hogy ha valaki felé mutatok, akkor mélyen megsértem őt, ha a beszélgetőpartnerem szemébe nézek, akkor udvariatlan vagyok, vagy nem tudok egy jót nevetni, mert illetlen a nyitott száját megmutatni. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy elzárkóznék más kultúráktól, vagy kevesebbnek tartanám őket, csupán

banális dolgoknak tűnnek, hogy a mi mindennapi tevékenységeink milyen sértően hatnak más népekre, mert mi nem ebben szocializálódtunk.

Az államvizsgámat az európai uniós forrásokról írom, ezért mélyebben elmerültem a témában, és nyilvánvalónak tűnik, hogy az Európai Unió azon dolgozik, hogy csökkentse a szociális problémák méretét. Több program is fut, ami az oktatás és a kutatás előmozdítását, valamint az életszínvonal növelését tűzte ki célul. Ez mind szépen és jól hangzik, valamiért mégsem érzékelem, hogy elmozdulnánk ebbe az irányba. Bár Románia az Európai Unió tagja, nem mellesleg jelenleg az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét is ellátja, nem tud élni az Unió adta lehetőségekkel. Úgy gondolom, hogy kiaknázatlan lehetőségek vannak, amivel Románia fellendíthetné többek között a gazdaságát is.

Érdekes gondolat számomra, hogy az, ami országunk hátrányát jelenti a többi európai országhoz képest, egyben jelenti az előnyünket is. Az utóbbi években sokat romlott Európa közbiztonsága, és a fontos kérdésekben döntést hozó szakemberek sem állnak a helyzet magaslatán, a kontinens veszít szuverenitásából, enged a nyomásnak, veszélybe sodorja az identitását és globális szinten sem lesz mérvadó a véleménye. Természetesen a magas számú bevándorlásra célzok, mert úgy vélem, nem lehet elmenni szó nélkül mellette. A fent említett gondolat alatt azt értem, hogy Románia országképe nem vonzó a bevándorlók számára, így alacsonyabb életszínvonalon, de biztonságosabban élhetjük mindennapjainkat. Ugyanakkor úgy érzem, hogy Európa nem tudja vagy nem akarja megvédeni az európaiakat a migráció veszélyeitől. Nem arra kell gondolni, hogy megnő a merényletek száma, mert a bevándorlók között elvegyül egy-egy bünszervezeti tag, hanem hogy komoly mennyiségű erőforrást kell felhasználni arra, hogy a bevándorlók integrálódjanak. Komoly aggályaim vannak azzal kapcsolatban, hogy ez kivitelezhető, főleg ekkora mértékben. Ezek az emberek egy teljesen más kultúra tagjai, ragaszkodnak a szokásaikhoz és öntörvényűek. Még ha sikerül is a többségüket foglalkoztatni, azzal az európai állampolgárok esélyeit rontják, mert kevesebb munkahely lesz elérhető, és több mint valószínű, hogy a foglalkoztatás is csökken a körükben, mert lesz, aki olcsóbban is elvégzi a munkát ugyanolyan hatékonyan.

Azt várnám el Európától, hogy szoros összefogás formájában megmutatja az erejét, és egységesen veszi fel a harcot a nehézségekkel, úgy, hogy továbbra is az európai polgárok igényeit tekinti prioritásnak. Bámulatos helyszínek vannak Európa-szerte, mindenki számára kifizetődő lenne, ha ezeket a területeket úgy tudnánk felfedezni, hogy a legnagyobb biztonságban érezzük magunkat.

Széplaki Reimond
BBTE, Szatmárnémeti

Jánk Károly költő, műfordító. Szatmárnémetiben született, 1967. december 21-én. Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. 1990-től 1995-ig a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar–néprajz szakos hallgatója. 1992-ben az Árnyékhatár című antológia, 1993-ban az Éber című egyetemi lap társszerkesztője. 1998-ban a Korunk, 2003-2004-ben a Marosvásárhelyen megjelenő A Hét versrovatának szerkesztője volt. Három évig fordítóként dolgozott. Számos verseskötete jelent meg, ezenkívül közölt antológiákban, illetve számos erdélyi és határon túli magyar folyóiratban szerepelt verssel és műfordítással. Tagja az Erdélyi Magyar Írók Ligájának. Jelenleg magyar nyelvet és irodalmat tanít szülővárosában.

ÁLOMIDŐ (1)

A kézfejemen hegek vannak, beléjük égve alkony, virradat. Mint egy virág szirmai: melege, hidegre, sötétre, fényre érzékenyek — kialszanak és világítanak.

Az esti misére járok, mert rendszerint átalszom a reggelt. S mint ahogy gyermekkoromból leginkább hajnalokra emlékszem, úgy most a virrad ígéhez fel kell ütnöm a szótárt.

Az ünnepre hároméves koromból nem emlékszem. Valamelyest jobban a teret betöltő gyárkürtök hangjára. A tér, a város, amiről sokáig azt hittem, az egyetlen, hogy nem lehet nála nagyobb. Jó néhány várost bejártam, és sok évembe telt, amíg rájöttem, hogy tényleg nem lehet.

Akkoriban betonfalak penészmintáira alkudtam magamban évekig. Hosszan kerülgetett egy nedves évszak. Még nem tudtam a néhány vértanú-szóval is kimondott jelent. Lám: a tudás és élet fája között ott az árnyék. Vasvizek martján álomidő. Halandó körökben a folytonos hazárd.

Elértek aztán új dolgok is hozzánk, ahogy haladt a század egyre feljebb. Nem volt hozzájuk sok közöm, még annyi sem, mint a város eldugott szegleteihez, ahhoz a 10–12 darab csenevész tujához az állomáshoz vezető unalmas úton, amiket egyszer végigszámoltunk veled.

Később, utazásaim során, nem szerettem a vonatok szagát. Utasemberek sokasága, akiket nem tudtam magától értetődően megszólítani. Ültem a lesötétített fülkékben, és kifelé bámultam. Fekete, fehér, igen és nem. Az ég olajos volt, a fények egykedvűek és távoliak. A megérkezések: gyárkürtök hangján szürke esőfüggönyök mögé vontatott világ.

Egy szobor talapzatán ültem szemben a nappal, és előszámoltam vétkeim. Nem tudtam felemelkedni. A kikötő zajos áradatában egy koldus fordította felém formalinba áztatott arcát. Mintha a hold nézett volna rám egész közletről besüppedt krátereivel és barázdáival.

Visszatérő álomban egy alkonyati üres templomban a padosorok közt állok. Nem tudom, hogyan, de valaki két felemelt tenyerem közé rejti vak és világ-talan arcát. A kézfejemen a hegek kialszanak és világítanak. Lehetetlen olyan messzire látnom, hogy kiolvashatnám belőlük, ki az.

ÁLOMIDŐ (2)

1 A bolond öreg délelőttöként mindig a vasúti síneken túl a kiszáradt tó partján sétált, ahol az évszázados fűzfák álltak. Időnként megsimogatta és nézte őket, akárha lopva tükörbe pillantana. E szemek lehetnek bárkiéi, ezt mondta mindig.

2 Az eszkimóknak 50 szavuk van a hóra, én a szellet szeretem mégis leginkább. Huzatba állni, nem visszakozni, látni előre, hátra is. Azt mondják ez a férfikor.

3 Utcanevék mint: Fülencse utca, Giród utca, Posztószél utca, Dér utca, Szombat utca, Peér utca (Csillagvár, Dobilódomb), Nyíl utcza, Hajnal utcza, Szivárvány utcza, Pázsit utcza (Ékes kert), Keserűfű utca... Behordani a várhatót mind. Felszámolni a maradékot. Vackot vetni a pusztá földön. A múlt ösvényeit belátni végig.

4 A küszöbökön még nem, az ajtók mögött már ismerem magam. Persze itt-ott a nyitva táblát már készülnek bevenni.

5 Valami ágon fönnakadt egy ezüst küllő, toll, régi szerelem, szakadt, kifordult hátziszák, fényképek, limlom, sok kis apró elavult ócska emlék, véletlen felsorolások, ablakon rézsút betűző őszi nap.

6 Apám és anyám, az út mentén háttal. Helyszín: Pozsony, 82 nyara. A fotót én készítettem. Szovjet gép, kissé elmosódott, amatőr, fekete-fehér fénykép. Mégis: vakuvillanásnyi időre együtt a család — bár erre a kevésre is túl sokat vártunk.

A vár körül fönn, estefelé valami szárnyas izék röpködtek egyre. Emlékszem néhány, az úton megesett kis kedves percegő csodára.

7 Vétlen az útmutatásban, a felforgatásban, az egymásutánban, a szaggatottságban, a teljesezésben, az elapadásban, a hiszekegyben és a káromkodásban — vétlen a mában, vétlen az árban, vétlen az útban, vétlen a tárgyban, vétlen a fényben, vétlen az árnyban, vétlen a szélben, vétlen a szóban, vétlen a nyárban, vétlen a hóban, vétlen a rossz- és baromi jóban, vétlen, vétlen, vétlen — kiegészített fasor az emlékezésben - - -

8 Felidézek egy szív alakú arcot. Messze fönt, esőfelhőkkel bevont égen egy távolodó ezüst biciklit látni. Távkendőzte kicsi pont ég és föld határán. Már nem tér vissza.

9 Az út végén háttal két alak áll — két szandálos idegen. Kifelé tartanak a nyárból. Bepárasodott szemüveggel fordulok utánuk. 20–25 évem van még rá, hogy megtöröljem és végre felismerjem őket.

10 Nézem a kiszáradt tóban felgyült esővizet. Egy behorpadt bádog zápor-dobolta varázsszavait hallgatom. Nem gondolok rá, de eszembe jut. Eszembe jut, és nem gondolok rá. Szárnyak helyett esernyőt nyitok és végleg elmegyek.

Férj, apa, színész

Diószegi Attila, a Harag György Társulat tagja.

— *Dió néven ismer a szakma, lassan-lassan a közönség is. Megszoktad?*

— A rendes nevem Diószegi Attila, de Dió-kent mutakozom be sokszor. 1976. december 31-jén születtem Kolozsváron, délután fél kettőkor, fontos az óra a Szilveszter miatt. Jelenleg Nagybányán élek, Szatmárnémetiben vagyok színész, feleségem Linda, aki jogász, és van egy csodálatos lányunk, Zolna.

— *Mikor döntötted el, hogy a színi pályát választod?*

— Nem azok közé tartozom, akik már négy-öt éves korukban tudták, hogy színészek lesznek. Előjele volt annak, hogy ezt a pályát fogom választani, de előbb szerettem volna katolikus pap lenni, de közbeszólt egy lány, aki a kolozsvári főtéri templom hirdető oszlopának döntött és szájon csókolt. Ez egy eléggé nagy sokk volt számomra, de nagyon örülök, hogy ez megtörtént. Talán tizenkettedik osztályos koromban fordult meg először bennem a gondolat, hogy a színre megyek. Nyolcadikos, kilencedikes voltam, amikor par barátommal a kolozsvári Apáczai Csere János Líceumban színjátszó-csoportot alapítottunk Buhu névvel, ami még mindig működik. Színjátszóskodtam, verset soha nem mondtam, de átírtunk darabokat, előbb a Csongor és Tündét, de a román tanárnőnek készítettünk egy Bacovia-műsort is, amit ma is emleget. Kilencedik osztályos koromban játszottam kolozsvári színházban a Lázár Ervin: Bab Berci kalandjaiban. Ebbe úgy kerültem be, hogy egy színésznő — Katona Éva — meglátott az Apácaiban egy

előadásban, felhívta a magyartanárnőmet telefonon, hogy kérdezze meg, elmennék-e szerepválogatásra. Elmentem, engem választottak. Bekerültem az előadásba és ott játszottam a kolozsvári „deszkákon”, de még akkor sem fordult meg a fejemben, hogy színész leszek. Tizenkettedik után felvételiztem Kolozsvárra a színre, nem jutottam be. Másik évben felvételiztem Marosvásárhelyre, ott bejutottam. Ez 1996-ban volt.

— *Mi történt a főiskola után?*

— Harmadéven kaptam Bocsárdi Lászlótól egy ajánlatot, hogy a sepsiszentgyörgyi színházhoz kerülhetek. Negyedéven Bocsárdi László rendezésében játszottuk Az ember, az állat és az erény című darabot, ami egy nagyon jó előadás volt és nagyon szerettük is játszani. Bocsárdi oda jött hozzám a folyosón és azt mondta: „Egyszer szóltam, többet nem.” Volt még egy felkérésem Nagyváradra, amit nem fogadtam el. Bocsárdi László meggyőzött, hogy a szentgyörgyi színházat válasszam. Nagyon furcsa volt, lementem egy háti zsákkal, aláírtam a szerződést, és mondták, hogy jöjjen vissza októberbe. Azt se tudtam, hol kell stoppolni, mondták, hogy rossz helyen állok, ott hiába stoppolok Kolozsvár felé. Bocsárdi egy fontos személyiség az életemben, mert ő indított el abba az irányba, amit én akkor helyesnek és jónak, értékesnek tartottam s tartok. Sokat tanultam tőle, és most, hogy tizenhét-nyolc év után eljöttem attól a színháztól, amelyik felnevelt, látom az értékeit, felfedezem, hogy mit kaptam ott a társulattól. Mindig arról volt, híres a szentgyörgyi színház, hogy ott kiváló csapatmunka folyik. Nem rég megnéztem ott egy előadást, és most értettem meg igazán, hogy ez valóban így van.

— *Hogyan kerültél Szatmárnémetibe?*

— Szatmárnémetibe családi okok miatt kerültem. Megnősültem, január elsején nulla óra hat perckor megkértem egy lánynak a kezét — vigyáztam arra, hogy ne a születésnapomon kérem meg —, igent mondott azzal a feltétellel, hogy ne maradjak Sepsiszentgyörgyön. Annyira elhatároztam, hogy eljövök onnet, hogy meg az is megfordult a fejemben, hogy elhagyom a színházat és elmegyek sofőrnek. Ezt elmondtam Bocsárdinak, nagyon meglepte, sokáig győzködött, hogy ne hagyjam el a pályát. Mikor látta, hogy nem akarok Sepsiszentgyörgyön maradni, megígérte, hogy amikor Szatmárnémetiben fog rendezni, kioszt rám egy szerepet, nézzem meg milyen ott a hangulat, társulat. Bocsárdit felkérték, hogy rendezzen itt és Tévedések vígjátékát választotta. Utolsó percben derült ki, hogy szerepet kaphatok és így jöttem vendégként ide

ami aztán egy év után szerződéssé alakult.

— *Hogyan jutott eszedbe a sofőr szakma?*

— Amikor elvégeztem az egyetemet, az utolsó órán, Farkas Ibolya osztályvezető tanár mindenkitől megkérdezte, hogy mi a szerepálma? Én azt a választ adtam, hogy kamiont akarok vezetni. Nem sikerült kamiont vezetni, nincs hozzá engedélyem, de egyszer a parkolóban vezettem a színház autóbuszát, de örülök, hogy megmaradtam színésznek. Úgy érzem nem tudok nélküle létezni, mert nagyon szeretem a játékot

— *Az ingázás nem okoz nehézségeket?*

— Szatmárnémeti hatvan kilométerre van Nagybányától, de itt van szolgálati lakásom és ha későn ér véget a próba, akkor itt maradok.

— *Azóta sem lett szerepálmod?*

— Nincs szerepálmom, nem volt soha. Ennek ellenére voltak gyönyörű találkozásaim szerepekkel, minden szerep számomra egy kihívás, például a Rómeó és Júliában Párist játszottam. Ez egy eléggé kemény megpróbáltatás volt számomra. Sem a fizikumom nem felelt meg annak a Párisnak, amit én kiolvastam a szövegből, sem más szempontokból nem éreztem a magaménak ezt a szerepet. Emlékszem éjszakánként kibicikliztem az állomásra és óráig néztem, számoltam a vagonokat, kerestem ki az a Páris. Ez addig történt, amíg egy reggel az egyik magyar TV-csatornán volt egy kis alacsony, köpcös, kövérképű reporter, aki egy óriási bakit csinált élő műsorban. Amikor rájött erre a bakira, annyira megsemmisült, hogy nem tudott megszólalni. Miután ezt megláttam, bementem a próbára, kértem az öltöztetőket, hogy hozzanak nekem póthasat, póthátat és pótfeneket, ezeket magamra kötöt-

Folytatása a következő oldalon

tem, felvettem a próba ruhámat és úgy mentem be a színpadra. A rendező megkérdezte, hogy mit hülyéskedek? Mondtam, hogy meg van Páris. Egy zenére elkezdtem táncolni, ami nagyon megtetszett a kollégáknak is. Ez a tánc benne maradt az előadásban a póthással, pótfenekkel együtt! Zakariás Zalán rendező is összehozott vagy két-három előadásbeli szereplővel amelyek kedvesek, fontosak maradnak nekem (A csendestárs, Figaro házassága, Tesztoszteron), de volt rossz élményem is (Lear király).

— Említetted, hogy a házasság miatt ott akartad hagyni a pályát. Annyira fontos számodra a házasság és a család?

— Igen. Nagyon fontos. Elérkezett az életemben egy olyan pillanat, amikor nagyon szerettem volna gyereket. Ahhoz, hogy gyermekem legyen, kell egy nő, aki mellém áll és elfogadja azt az öröklött programot, amit egy színész magával hordoz. Lindával lett egy gyönyörű lányunk, akit Zolnának hívnak. A házasságban megváltozik az ember értékrendje. Addig csak a színházért éltem. Addig könnyebb volt szöveget tanulni. Amúgy én nem vagyok jó szöveggyűjtő, nem tudok magolni. Amióta gyerekem van, normális, hogy az értékrend egy kicsit felborult, amikor hazamegyek, nincs színház. Sokáig nem értettem azokat

a kollégákat, akik miután befejeződött a próba, rohantak a családkhoz, én meg akkor azt hittem, hogy a művészet oltárán mindent fel kell áldozni. Ma már jobban hiszek abba, hogy a feleségem és Zolna egy magasabb lépcsőfokra került mint a színház. Két éve vagyok a Harag György Társulatnál! Jól érzem itt magam, megismertem új kollégákat, adtam-kaptam tanácsot úgy szakmait

mint lelkit és annál szebb dolog nem történhet, szerintem mint amikor „szakmai válságot” érzek és valaki odalép hozzám és két félmondattal úgy pontra tesz lelkiekben hogy egyből minden rendbe kerül. Nagy váltás volt számomra! Más munkahely, más munkarend, más sok minden, de egy biztos a függöny felmegy és lemegy (szét-össze).

Elek György

MÁJUSI SZERENÁD

1

Ki elhinné, hogy van még hatása a hangszerekkel, énekkel, szavakkal elmondott szerenádoknak, nem gondolna arra, hogy szerelem nélkül marad a világ, és nem kellene aggódnia amiatt, hogy a tárgyak legyőzik a szellemet; hogy érzéstelenedik a világot megmaradásra váltó embersereg.

2

Ki elhinné, hogy a vele született ösztön érzésekké nevelhető, tudatos átéléssel halhatatlanná lehet tenni azzal, hogy az ösztön, ha kezd lankadni a testben, van mód, hogy múlhatatlan érzéssé formálódjon, az ösztön oda érjen, hogy ne legyen szavatossági ideje.

3

A közeledés pillanatai gyorsabbak a megszokott pillanatoknál, mégis távolabbinak tűnik, alkudhatatlanabbnak, sokszor valótlanabbnak is, bár ennek ellenére hisznek benne az egymáshoz közeledők. A közeledés akkor célszerű, ha a férfi és a nő a háttéralkosság mellett dönt, egy bizonyos határnál — ami bizonytalanná teszi őket — nem állnak meg, hanem kialakul bennük az a vonzóerő, ami legyőzi a megtorpanást. A célszerű közeledés elkerüli a reklámpar ki hívásait, elkerüli azokat a felkínált lehetőségeket, amelyek rövid távon ígéretesnek tűnnek, hosszú távon a kiégéshez vezetnek.

4

Számodra, hogy hangozna az a szerenád, ami felkavarná az érzéseid és elkezdhenél vágyakozni a közeledésre; ajtót nyitnál a szerenádot dúdoló társat keresőnek; elkezdhenél tűnődni azon, hogy te is benne keressd a társat, aki ma még talán csak ösztönösen közeledik hozzád, de alkalmas lehet arra, hogy ösztönei

érezésekké érlelődjenek? Elképezed, hogy rátok csukódik egy ajtó, nincs kiút, de nem is keresitek a kiutat, mert eddig tartott az ösztön; innen tovább már az egymásra találás következik. Egymásra találni az érintésekben, a beszélgetésekben, a néma és hangosabb pillanatokban, a kézfogásokban, az ölelésekben, a test teljes összefonódásában és az új lépések megtételéhez szükséges elengedésben.

5

Ki elhinné, hogy nincsenek elválasztó falak, nincsenek semleges övezetek sem a nappalokban, sem az éjszakákban, a legnagyobb csendben sem, amikor a szuszogás is elnémul, még mindig ott van egy kinyújtott kéz, egy érintés, ami azt is jelzi, hogy még nem ért véget a közeledés, még van tovább, még van ismeretlen, még van felfedezhető a társban, aki egyszerre szeretné felfedezni társát és felfedeztetni azzal önmagát. Számodra meddig tarthat a felfedezés és a felfedezésed, és mit fogsz tenni, ha kinyílik az ajtó, hogy mehegy vagy maradhass, hogy amikor csak tőled függ, hogyan dönts; meddig töprengsz a válaszadással, mennyire lesz végleges a döntésed?

Mikor kezdődik el ÉN-edben a szerenád, és mikor győződsz meg arról, hogy az kinek szól; mikor hiszed el, hogy neked szól amit hallasz, vagy annak, akinek te sutogod üzeneteid?

6

Ki elhinné, hogy a fülében csendő májusi szerenád neki szól ösztönösen; a ritmus, a dallam, a zene, a szó... azonos azzal, amit ő maga is dúdol vagy dúdolni készül, csak várja a pillanatot, amikor megérik benne a gondolat, amikor az egész testében megrezdül az érzések által kiváltott remegés. Akkor egy pillanatra sem hiszi, hogy korszerűtlen szerelmi vallomás lenne egy effajta szerenád, egy letűnt korok idéző érzelmvilág. A korok változnak, de az érzések meg kell maradjanak, ha nem akarunk szerelem nélküli világban élni a diktált kordi-

vat szerint, ami azt sugallja, hogy az emberi kapcsolatok akkor tartósak, ha az anyagi érdekek tartják össze, nem lehet alapozni a mulandó érzésekre. Még jó az, hogy a diktált kor tévtanításai nem hallhatók, amíg szól a szerenád, amíg nem ér véget a közeledés, nem lankad az összetartó erő. Addig, amíg nem alakul ki az átjárhatatlan semleges övezet, ami sokkal nehezebben átjárható, mint egy kulcsra zárt ajtó.

7

Ki elhinné, hogy a semleges övezetnek végtelenül nagy a pusztító ereje, létrejöttére nincs magyarázkodás; létrejötté, csak azzal magyarázható, hogy valahol megtorpan a közeledés, és a várakozás ideje alatt kihaltak az érzések, és nincs annyi értelem a férfi és a nő birtokában, hogy képesek legyenek közösen ennek a felismerésére. Minden megtorpanásnak vannak gyökerei, de nem szabad megvárni, amíg a gyökerek a táplálatlanság miatt elszakadnak a talajtól, mert akkor a gyökerek menthetetlenné válnak és elmúlik a szerelem, elhallgat a szerenád, állandó csend lesz a semleges övezet mindkét oldalán.

8

Ki elhinné, hogy nincs semleges övezet azok között, akik nem torpannak meg a közeledés útján, akik nem érik be azzal, hogy elérték a célt, hanem igyekeznek megélni a célban felkínált lehetőségeket. Lehet ez a kor bármennyire modern, nyitott, szabad, küzdés elől menekülő, kompromisszumokat nem kötő, felelősséget nem vállaló, lemondásokra nem hajlandó... be kell látni, hogy szabályok, törvények és megállapodások nélkül két ember sem élhet egymás mellett hosszasan. Ez ott kell legyen minden szerenádban, minden olyan döntésben, ami két embert egybeköt. Sokat lehet vitatkozni, hogy lehet vagy nem lehet törvényszerűen szeretni, kötődni, vagy elég csak az ösztönökre hagyatkozni. Az is sok vitát kavarna, ha elkezdhenénk választ keresni arra a kérdésre, hogy mi az,

ami életben tartja a szerelmeket, és mitől formálódik az jobb esetben szeretetté.

9

A közeledés pillanataiban már érezhető, hogy a végighallgatott szerenád, a felkínált érzések elfogadása, a felelősségvállalás elfogadásával is jár. A beteljesedett szerelem meghozza a maga gyümölcsseit, ezekre a gyümölcsökre vigyázni kell. Ez az időszak már túl van azon, amikor az ösztönök irányították a férfit és a nőt a közeledéshez. Itt már a közelséget kell megtartani, hogy ne alakuljon ki a semleges övezet, mert a semleges övezet előbb távolságtartást, majd szakadékot jelent. A szerenád nem némulhat el, változhat a dallama, változhat a szövege, de ugyanazokat az érzéseket, ugyanazokat az üzeneteket kell hordoznia. A szerenád áthallatszik a semleges övezeteken, nem némul el a megtorpanáskor, a szerenád az örökös közeledést segíti.

10

A közeledés hosszú folyamat. A tudat alatt már gyermekkorban elkezdődik anélkül, hogy azt bárki sejtene. A gyerek figyelni a körülötte zajló világot, majd azt elkezd utánozni, magára veszi és ismerkedik a környezetében élő felnőttek jellemzőkkel, kiválasztja azokat a tulajdonságokat, amelyek tetszenek neki, és eldönti, hogy ő, milyen nem akar lenni. Közben elkezd megalkotni a saját szerenádját. Azt, amivel majd elkezd közeledni a kiválasztott másik nem felé. Az ösztönösen, véletlenszerűen, a természetes kiválasztás következményeként, az áldásként... érkezett szerelem egyesek szerint könnyen, mások szerint nehezen érkezik. Minden szerelem ott ér véget, amikor a férfi és a nő megengedi, hogy a szerelem szeretetté érlelődjön. Minden párkapcsolat ott ér véget, amikor a férfi és a nő a szeretetet sem tudja megtartani. Minden szerenád ott ér véget, amikor a közeledés megtorpan és elkezd nőni újra a távolság.

Elek György

Egyetemes
Udvarias
Régi
Ó
Poézis
Akarat

1. — 2008-ban végeztem el az első alapképzésemet, melyet egy második egyetemre való elhamarkodott beiratkozás, illetve egy mesteri fokozat elvégzése követett. Noha egyértelműen, gyerekkortól tudtam az irányt, valószínűleg szükségesegek voltak ezek az évek, amelyben elbizonytalanítva, elbizonytalanodva újradefiniálhattam mindazt, amivel az életemben hosszú távon foglalkozni szeretnék. Két utat éreztem meghatározónak: egy kvázi könnyebben járhatót, amely az általánosan elfogadott normáknak megfelelően a jó kereset, menő szakma, társadalmilag látszólagosan elfogadottabb, értékeltőbb irányt képviselte, illetve egy másikat, amelyik inkább a megérzésekre, az élet mélyebb értelmének, a társadalomban betölthető leghasznosabb szerepem megtalálását jelentette. Mindkét irány nyitva állt. A brüsszeli fél éves fizetett szakmai gyakornokság az Európai Parlament sajtóosztályán viszont tágítva a látókörömet lendített azon, hogy továbbvigyem a szakmai elképzeléseimet és valahogy a két út kombinációjából egy szerencsés harmadik létrehozását tűzzem ki célként. Meghatározó tapasztalatokat szerezhettem, legyen az a finn és litván lakótársi, flamand belga-osztrák főbérleti, német, francia, spanyol, román, holland, pakisztán-szurinami, kínai vagy egyéb nációjú kollégákkal alakuló napi beszélgetések, baráti- és munkakapcsolatok, a sok-sok érdekes munkafeladat, plenáris és bizottsági, vagy éppen zárt körű külügyi küldöttségi ülésekről tudósítás, fordítások. 2011. januárjától látta el Magyarország az Európai Unió Tanácsának a soros elnöki feladatait, ami sajtóattésé gyakornokként több munkával járt. A strasbourg karácsonyi plenáris ülés pár napjában a többi gyakornokkal

ellentétben csupán esténként sikerült kijutni a karácsonyi vásárra, de minden pillanata megérte. Ez a fél év volt eddig életem egyik legszebb periódusa. Megismertem a Benelux államokat, a korlátaimat és hibáimat, amiken még dolgozni kell, nagyon érdekes embereket ismertem meg, azóta is élő, mély barátságok szövődtek, szélesíthettem a látókörömet, árnyalhattam az addigi meglátásaimat, élvezhettem egy ismeretlen kultúra felfedezését olykor helyi szemmel.

2. — Ha becsukom a szemeimet és képzeletben azt ehetnék, amit szeretnék és ott, ahol a legjobban esne, akkor az európai menü így nézne ki:

Reggeli: klasszikus francia reggeli crossaint-nal, narancslével és tejeskávéval a párizsi Montmarte környékén, egy kis teraszon

Tízórai: nagymamám szilvágombóca a nagyszülői ház kis konyhájában, velük beszélgetve

Ebéd: a portugál tengeri gyümölcsös Cataplana valahol egy óceánparti kis halászfaluban, egy pohár könnyed Vinho Verde fehér borral társítva

Délutáni uzsonna: Quiche Lorraine Provence-ban

Vacsora: Stroganoff-bélszín vargányával és villányi Merlot Szentpéterváron

3. — Ha az európai szellemiségre, identitásra gondolok talán elsősorban az európai magaskultúra, egyedi szemléletmód, sajátos művészi kifejezőképesség, a történelem, művészettörténet, vallás és mindezek kontinuitásának fontossága jut eszembe. Másrészt az államvizsgadolgozatom Az emberi jogok európai egyezményére alapozva írtam, amelyben az alapvető emberi jogok, szabadságok és az Unió kapcsolatát vizsgáltam az aktuális, igencsak összetett helyzetben, főként a 2009-ben hatályba lépett Lisszaboni Szerződés fényében, mely bővítette az Unió hatáskörét és kötelezővé tette az Alapjogi Chartát. Ha ideálisan nézem mindezt, akkor talán Strasbourg lenne ez a város, hiszen jelképe a francia-német békének, az egység kigondolásának az egyik kiindulópontja.

4. — Elsősorban Umberto Eco jut eszembe. A modern európai kultúra nagy irodalmára, vizuális kommunikációjára és esztétikájára tanított, irodalomelmélettel és szemiotikával foglalkozott, szerkesztett, már-már polihisztorként titulálták, főleg az amerikaiak. Kortársként az ő műveiben érzem mindazt a hagyatékot, mélységet, sajátos képalkotást, amelyet Európának érzünk. Latin közmondások, számos kulturális és filozófiatörténeti utalás, némiképpen az európai kultúra gyökerei és olykor távlati is ér-

Egy Európa,

Egymás beszélgetőtársai voltunk. Két nézőpontból kiindulva. Mégis egy szemszögből.

1. — *Európa más nemzet filterével, magyar szemmel, avagy a kitekintési lehetőség mit hozott?*

2. — *Európai ízeid?*

3. — *Melyik az a város, amit leginkább európai szellemiségűnek érezel?*

4. — *Ha azt mondom irodalom és Európa, mi, esetleg ki jut először eszedbe? Külön entitás vagy patchwork?*

5. — *Melyek azok a helyek Európában, ahova bármikor visszamennél vagy felfedeznéd?*

zélhetők regényeiben, különösképpen a Rózsa neve című művében. A világot megjáró Márai Sándor az írói függetlenség eszménye mellett kötelezte el magát, számos regényében az Európára oly jellemző polgári életforma megszűnését ábrázolja, aki sohasem nyugodott bele a civilizáció álhumanizmusába és konok kitartással védelmezte európaiságát eszményeit. „(...) És figyelmesen néztem a levegős semmit, ami megmaradt.”

5. — A Balti országokba már régóta tervezünk egy körutat. Nagyon érdekesnek tűnik, ahogyan Észtország, Lettország és Litvánia rendkívül látványosan felzárkózott a szovjetuniós blokkból való leválás után. Az Európai Központi Bank balti államok gazdasági teljesítményét elemző anyaga szerint a siker titka az alábbi pontokra tehető: magas kereskedelmi, pénzügyi és digitalizációs nyitottság, magas munkaerőpiaci mobilitás és gazdasági rugalmasság, alacsony államadósság, erős és elektronikus alapú intézményi keretek. Ugyanakkor az épített örökségre is hangsúlyt fektet. Párizsba bármikor visszamennék, még mindig van mit felfedezni, olyan múzeum, amit még nem látogattam meg, olyan étterem, ahova szívesen beülnék, olyan városrész, ahol egyszerűen csak sétálnék.

6. — Napjaink geopolitikai, társadalmi, gazdasági tendenciáját az állandó utazás jellemzi. Mindenki megy valahova valamilyen céllal, és érkezik valahonnan valamilyen céllal. Elkerülhetetlen a hatások keveredése. A tudatosságban és következetességben látom azt a határvonalat, ameddig mindkét entitás elfér egymás mellett és kölcsönösen támogató hatást fejthet ki egymásra. Az Unió jelmondata Egység a sokféleségben. Az, hogy ez mennyire valósul meg politikai szinten, akár az őshonos kisebbségek esetében, kérdéses. Ha PR-os szemmel nézem, úgy látom, hogy éppen ez a sokszínűség, eggyediség adja a városmárkázások alapját, turisztikai, gazdasági szinten az egyik legalapvetőbb tényezőnek bizonyul. Ugyanakkor az is kérdéses, hogy mindez még autentikusan egyedi, vagy csupán egy marketingkampány kutatja fel a valahol elveszett megkülönböztető jegyeket, csupán pénzügyi érdekeltségek miatt.

7. — Smart city, avagy okos városok, önvezető elektromos autók, mesterséges intelligencia, e-parlament, e-adózás, e-egészségügy, digitális aláírások, avagy elektronikus ügyintézés, környezetkímélő megoldások — ezek a 2020-as kihívások

Folytatása a 10. oldalon

Eszmélet
Utakon
Ringató
Ódonszép
Plakátmagány
Anya/g

két nézőpont

Egy témáról. Kérdésfelvetések és a rá érkező válaszok. Körbejártuk Európát.

6. — *Mennyire megőrizhető a nemzeti identitás az európai identitásban?*

7. — *Öreg kontinens egy folyamatosan megújuló világban. Hol tart most mindebben Európa?*

8. — *Ha egy ázsiai vagy amerikaiak kellene bemutatnod Európát, hogyan tennéd ezt 5 mondatban, mi a titka?*

9. — *Mit köszönsz Európának?*

1. — Kitekinteni. Mint egy kis alakon. Aztán átlépni az ajtón s hosszabb vagy rövidebb ideig megélni, átélni, milyen máshol. Talán maradni. Lehet visszatérni. A mondás, miszerint „Mindenhol jó, de legjobb otthon” kifordult a tengelyéből. Az új szemléletváltás mobilitást indukál. Menjünk. De ne világgá. Ha lehet, maradjunk Európában. Innen nézve az ott mindig szebb, kívánatosabb, előnyösebb. Emberi tulajdonság a projektálás. Megteremtjük kis utópiánkat és ezzel a reménnyel útra kelünk. Nyaralással csak a felső cukormázat kóstolgatjuk. Igazi kitekintést csak huzamosabb ideig történő ott tartózkodással nyerhetünk. Egy ilyen kitekintésem Lipcse. Ugorjunk vissza kicsit. Egyetemi éveim lezáró szakaszát tölthettem ott ösztöndíjjal. Jó tíz éve már. Tíz hónap német életérzés magyar szívvel. Kis utópiám kilométerekkel a cél előtt leomlott, de nem is bánom. Akkoriban még Románia nem volt EU-s tagállam, így eleve az ottani lét nyugatiságával rögtön szembe-tűnő volt. A papírokat szempillantások alatt elintéztük, a koordináló egyetemi tanár rögtön fogadott. Az adminisztrációs ügyek tengerébe nem fulladtunk bele. Hogy otthon éreztem-e magam? Kicsit konfúz érzés kavargot bennem, így retrospektívából. Kelet-Németor-

szág külső jegyeiben hasonló képet mutatott. Mégis egyre több részén felfeslett a modernizáció gyors léptékű jegye. Feltűnt, milyen szépen, szisztematikusan haladtak, építettek, újítottak. A német pontosság és precizitás mellett felfedezni véltem valami igazán újat: Passt schon! Keine Panik — vagyis Jól van az. Pánikra semmi ok. Pár hónap alatt szóló barátság is biztos alapokra talált. Hirtelen a stresszes rohanásból átállt a bioritmusom a nyugodt, ütemes sétára. Volt időm észrevenni az élet apró örömeit. Újra elkezdtem írni. Rengeteg impulzus ért, köztük jó és rossz egyaránt. Megmaradtam cserediáknak, beolvadni ennyi idő alatt nem lehetett. Ez idő alatt megszoktam hamar a jót. A tiszteltudó embereket, a jó minőségű ételeket, könyvesboltokat, bevásárlóközpontokat, piacokat. Nem tagadom, minden elérhető közelségbe került. Jó áron. De amit magammal hoztam s azóta is cipelem, az a nyitottabb világszemlélet, a másság, az egyediség, az interaktívabb lét, a dolgok lazább elfogadása és igen. Az irodalom. Az alkotás öröme. A nyugati, de mégis keleti élet sivár sokszínűsége.

2. — Becsukom a szemem és minden figyelmem két érzékszervemre

hegyezem ki. Kimondom a kulcs-szót: európai konyha. Hirtelen megcsapja az orromat egy illatkavalkád; szinte számban érzem a finom falatokat. De mit is? Hogy ízlik nekem Európa? Bevetem még egy érzékszervem. Lássuk! Reggelire autentikus angol. Tudom, nem feltétlen finom, de ez azt jelenti, hogy ott vagyok és angolosan indítanám a napot. Szigorúan fekete teával, tejjel. Uzsonnára spanyol. Gyümölcsök, magvak. Azért egy Túró Rudi is elfér. Ebéd — zsigerből magyarosra szavaznék, de lecserelem, legyünk napkirályok, amúgy is a francia konyha a világörökség része. Élvezetes, változatos, jó minőségű falatkák. Mellette elcsevegnék franciául. Hangulatos kép. Emellett maradok. Aztán ha séta közben megállnék, jöhet egy német Kaffee und Kuchen, vagyis kávé süttivel, legyen almás. A végén egy olasz vacsorával zárnám. Nemcsak az ízek kedvéért, mert ugyebár az sem mellékes, hanem a kedves, közös, beszélgetős, olaszos vacsorák hangulatáért. Dolce vita életérzésért. Aztán másnap ismét kezdeném, talán egy lengyel vagy egy ír reggelivel... Igen, ha Európa, akkor konyhaművészet. Legyünk hát műkedvelők. Ízekre fel!

3. — Európát városra bontani nehéz. Országokra könnyebb. Ott vannak a határok. De kiemelni egy várost, ami leginkább tükrözi Európa szellemiségét, szinte lehetetlen. Bizonyára heves vitát váltana ki. Mivel sok van még bakancslistán, csak kisebb szűrőn tudom mérni. Aztán megcsapott a kérdés, melyik legyen? Hagytam beivódni a feltevést és azon kaptam magam, hogy 3B kavargot a fejemben. Budapest, Bécs, Berlin. Mindháromban ott rejlik a régi, tradicionális Európa, a fenntartható értékörzés, de egyben a modern is, a lépéstartó lendület. Hisz egy szellemiség szellemmé válhat, ha nem táplálják, nem tartják az ütemet. Eggyé válna Hamlet apjának szellemével és csak kísérteni járna vissza. Maximum múzeumokban. Vagy poros könyvespolcokon. De legyek döntőképes. Budapest örök. Berlin visszavár. Bécs. Valahogy elkapott egy kevert, mégis autentikus légkör. Kicsit német, kicsit magyar, nekem nagyon európai. Patinás.

Több arca van, mégis egységes. Valahogy mindig visszavisz egy másik korba. Időnként meg visszaránt a jelenbe. Otthon érzem magam ott is. Bizonyára elfogult vagyok. De európai filteren néztem. Illet hozzá. Nagyon. De bármelyik nagyvárost említem, benne van a patchwork, kicsit innen, kicsit onnan. Szerettem ezt a rétegződést. Alapjában saját nemzeti gyökerekkel, de ahogy feljebb és feljebb jutunk, láthatjuk: egységes, mégis diverz. Ez Európa. A sok hatás ellenére mégsem lett olvasztótégely. Alapjaiban megmarad annak, ami. Ettől más, ettől európai.

4. — Ilyenkor az ember agya hirtelen lefagy. Kit említek? Mit említek? Sokszor a sok olvasás sem segít, hisz minél több könyv forgott kezünkben, annál nehezebb kiemelni egyet. Kezdhetsz a kanonizált darabokkal, de ott a Google. És még akkor is fennáll a veszélye, hogy kimarad sok név. Mellőzzük hát. Lásuk, mit jelent számomra az irodalom, amit Európa könyvespolcáról emeltem be lelkem bugyraiba. Szerettem a könyveket. Mondhatom, ők is engem. Megtalálnak. Minden könyvben keresek valamit. Mindig van nálam legalább egy és egyszerre 3–4-et olvasok. Minimum. Van, amibe csak belelapozok, mert valamiért kézbe kell vegyem. De végigpörgetve, az első reakció a kérdésre az volt: a francia irodalom. Személyes kötődésből. Koós Mária néni(m) polcán ott sorakoztak katonásan. Nála is mindig ott tornyosultak az aktuális olvasandók, de ez a sorozat örök volt. Sosem felejttem el, ahogy átkarolta a vállam és csillogó szemekkel mondta, hogy a francia irodalom, az a legszebb, de eredetiben, franciául. Majd megláttam. Most már eljutottam oda, hogy olvasgassam. A kis herceg így lett nagy kedvenc. Franciául. De ott van megannyi angol és német, akiket sorolhatnék, de így, a magyar költészet napja után pár héttel hazahúzó szívem (meg amúgy is). József Attila örök. Ő fenomenális. A szavak és érzések mestere. Mindig megszólít, mellbe vág, amikor olvasom. Írók közül említhetnék megannyi nagyot, de szeretettel ajánlom a kor-

Folytatása a 10. oldalon

Folytatás a 8. oldalról

és legyakrabban felmerülő globális kérdések. A Skandináv országok, Észtország, 1–2 közép-nyugat európai ország talán felveszi a versenyt 1–1 távol-keleti, iszonyatos tempóval haladó országgal és Amerikával. Viszont az tény, ha innovációról van szó, hamarabb merül fel Szingapúr, Japán vagy Amerika, mint helyszín. Európa erőssége talán pont a múlt, az alaposság, és ezáltal a kimért tempójú távlati gondolkodás. Vagy benne van a lemaradás veszélye, egy kevésbé életképes úton való továbbhaladás, esetleges stagnálás?

8. — Európa rendkívül sokrétű. Kultúrájában, természeti kincsei-

ben, gasztronómiájában, sportban, iparában, mezőgazdaságában, oktatásában változatos és alapos. Az európai ember kedves, nyitott, szabad és egyre hedonistább. A világtrendeknek megfelelően változáson megy át, az évszázadok során működő iratlan normák, szokások, hagyományok átalakulóban vannak. Európa tiszteli a természetet, legalábbis szeretném ezt hinni.

9. — Egy világszemléletet, amelyben minden apró résznek megvan a maga jelentősége, legyen az kulturális, emberi vagy természeti. Erdélyként egy tágabb vonatkozási pontot. Egy mély kiindulópontot a nagyvilágra.

Matusinka Beáta

Folytatás a 9. oldalról

társ íróinkat, költőinket is. Hatalmas élmény olvasni abban a tudatban, hogy vele még össze is futhatok valahol. Mindamellettt ott a kisebbségi irodalom. Mesterin velük ismerkedtem. Közelinek érzem. Más íze van. Bár sokszor nehezebben emészthető. Konklúzió: minden könyv jó, ami hat. Aktuálisak épp, akiket ebben a periódusban lapozok/ olvasok: József Attila, Grecsó Krisztián, Örkény István, Náray Tamás, Thomas Mann, Pilinszky, a Poketek.

5. — Az igazság az, hogy bármikor bárhova visszamennék. Nálam az nem feltétlen kitétel, hogy csak oda mennék, ahol még nem jártam. Sőt. Szeretek visszatérni. Nosztalgiazni. Hallottam egyszer, nagyon belém vésődött: ha elmész valahova, nem kell minden zegzugát bejárni, maradjon valami a következő látogatásra is. Így nyugodtan indulok neki, bármi lesz, nem maradok le semmiről. Másrészt a hely is változik ez idő alatt, mi sem vagyunk már ugyanazok. Erdély egy szép visszatérési pont. Gyönyörű táj, hazai életérzés. Mindig rádöbbenek. Annyit utazunk külföldre, közben itthon is mennyi mesés hely vár felfedezésre. De nem elvetendő Budapest, Athén, Velence vagy Dublin sem. Persze Berlin a maga művészi hangulatával nagyon vonz. London is. De nem turista szemmel. Na meg bárcsak tényleg minden út Rómába vezetne! Nem sorolom. Rádöbbszem, bárhova mennék, de vagy az adott helyhez köt valami, vagy az emberekhez. A kötődési pontok teszik Európa különböző helyeit vonzóvá. Ha egy

hely adni tud és te befogadóképes vagy, az a legjobb cserekereskedelem. Még sok várólistás van. De nem görcsösen. Hagyni kell, hogy az alkalom szülje a lehetőségeket. De ne halasztgassunk sokat, az alkalmakat is meg kell teremteni. Indítsuk el képzeletben belső GPS-ünket. Mi a

következő célpont. Megvan? Tűzze ki. Tegye ki az irányjelző táblát. Európa hazavár.

6. — Európa identitása a nemzetek identitásával definiálható. Pont ez a sokszínűségben rejlő tradíciók áradata, ha lehet, pozitív sztereotípiák sora alkotja az európai identitást. Mert bárkit is kérdezzünk, nem azt fogja válaszolni, hogy európai; nemzeti hovatartozását fogja kiemelni. A globalizáció, mint veszélyforrás, már megtette bizonyos mértékig hatását. Kár ellene küzdeni és ujjal mutogatni. El kell fogadni a jó oldalát, de tartani pár lépés távolságot és odafigyelni, mely értékek halmozásába, őrzésébe fektetünk. Időt. Energiát. Pénzt. Ismerjük be, saját nemzeti identitásunkat nem a nagy szupermarketekben fogjuk keresni. Gyökereket gyermekkorban kell verni, tehát mindez a szülők, nagyszülők, templom és iskola felelőssége. Kérdéses, hogy őrizhetők meg, hogyan testálható. A görcsös ragaszkodás dacos ellökést, eltasztást szülhet. A szép, harmonikus, kiegyensúlyozott, példaértékű és példamutató viselkedés az, mi célhoz vezet. Hisz ez az, ahova visszatálhatunk. Identitás keresése egy retrospektív gyakorlat. Honnan jöttem, hova tartozom? Mi az, ami összeköt a mellettem lévővel? Identitás — nemzeti örökség. Szeretet, öröm, büszkeség kell belengje. Vigyázni kell, ne billenjen át a mérleg. Emberi hozzáállás a „vagy nagyon, vagy sehogy”. Itt ez nem ajánlatos. Ebből egy egészséges adag fenntart. Balanszban tart. Táptalajt ad. De engedi, hogy az indáink, csápjaink kitekintsenek. De a gyökerek idehúznak. Megőriznek, ha megőrizzük, ápoljuk, óvjuk őket.

7. — Vén. Öreg. Idejét múlt. (?) Mennyi jelző kerül s került rá. Okkal vagy ok nélkül. Bizony sokszor, sok helyen Európában mintha megállt volna az idő és visszamentünk volna pár száz évvel korábbra. Felkapjuk fejünket, hogy lemaradunk, elmaradunk. De miről? Mitől? Valóban negatív tendencia ez? A rohanó nagyvárosból becsorogni egy lassan sodródó-hömpölygő vidéki településre, ahol még minden a régi kerékvágásban zötyög, lassan luxus. Megáll az idő. Közben mindig arról panaszkodunk, hogy semmire sincs idő, mert repül. Ez a folyamatos maratoni fejlődés felgyorsította mindennapjainkat. Szó szerint felzabálja. Európa is felvette az ütemet. Különböző szakaszokban. Lendület.

Stagnálás. Növekedés. Hanyatlás. Örökös körforgás. A bronzkor óta sok mindent megéltünk. Nem egy helyben topogunk. Csak hát minden ország a saját ritmusában. Van egy uniós lendület is; számos pozitív, környezetet, kultúrát, identitást őrző kezdeményezés. A kulcs talán ez. A közös lendület. A tenni akarás. Egy pozitívabb, életképesebb hozzáállás. Ne azt nézzük, hova nem értünk még el, hanem milyen út van a hátunk mögött és hova jutottunk. És álljunk néha meg. Fejlődés és lépéstartás ide vagy oda. Néha lassú, hosszú, biztos léptekkel tovább lehet érni. Ne kapkodjunk el. Tradíciót, európai szellemiséget, identitást megőrizni és fejlődni is, sok odafigyelést igényel. Víziókat. Tisztán látást. Tervezést. Rövid és hosszú távon.

8. — Nem kertelek. Nem állítanék fel egy kártyavárat, hogy milyen is. Az könnyen eldől. A legjobb megismerés a felfedezés. Az internetes berkekben sok cikk található 5/10 mondat...-ról. Rákerestem. Találtam ezt-azt. Leírásokat. Tippeket. Még idézeteket is. Egy ázsiai/amerikai valószínűleg az okostelefonján bepötyögne: Facts about Europe. Rengeteg találat érkezik majd rá. Arra buzdítanám, ne csak online nézelődjön, induljon útnak, jöjjön el. Szűrje át a netes információkat. Ne várjon el semmit, de éljen meg mindent. Célozzon meg több országot, minim 5-öt, hogy átélhesse a diversitás lényegét. Legyen kíváncsi és nyitott. Minden kultúra mást kínál. Ismerkedjen, beszélgessen, kóstoljon ételeket, italokat, élje meg a mindennapokat. Minden más zamatot nyer majd.

9. — Köszönöm azt, aki vagyok, aki lettem, aki leszek. Persze mikro- vagy makrotéren más- más vetületben. A pszichológia bebizonyította, a környezet milyen befolyásoló tényező tud lenni az ember életében. Közvetlenül és közvetve is érzem, európaiságom rengeteg pluszt hozott az életembe. Pont a mindennapok apróságait, amik az élet sava-borsa. Mit hogyan látok, hogyan élek meg, hogyan értelmezek. Szelemélyes filterem az anyanyelvem, de kaptam mellé más nyelveket is, ezáltal értékes kitekintést. Kicsit ez a sokszínű, mégis sarkított látószög az, amit semmiért le nem cserélnék. Európa közepéről 360 fokos kitekintést kapunk. Kell-e ennél szebb ablak?

Fehér Imola

Külföld: Menjek vagy maradjak?

Egyre több fiatal utazik ki külföldre, különböző hajtóerők, motivációs tényezők hatására. Vannak, akik pusztán kíváncsiságból, explorálás céljából, vannak, akik egyfajta unaloműzésre, változatosságra vágyva indulnak neki a „nagy kalandnak”, mégis a legtöbben anyagi okokból, egy magasabb életszínvonal reményében bátorodnak az „új és ismeretlen” irányába. Léteznek olyanok, akik továbbtanulás céljából utaznak, és olyanok is, akik párkapcsolati, illetve családi állapotuk megváltoztatása reményében. Bármi is álljon a kiutazás hátterében, mindenképpen egy motivációs erőről beszélünk, ami lehet külső tényezőktől — extrinzik motiváció — és belső hajlamoktól — intrinzik motiváció — vezérelt, a motiváció végső iránya pedig minden esetben az önmegvalósítás. A hajtóerő oka és iránya függ az életkortól, nemtől, egyéntől/személyiségtől, illetve a személy igényeitől. A kiköltözés hátterében tehát külső és/vagy belső tényezők egyaránt fontos szerepet játszanak.

Nehézségek, kockázatok?!

Régebben a média és a különböző elektronikai eszközök mind a külföldi élet varázsát preferálták közvetíteni számunkra. Az európai migrációs válság következtében rengeteg rémhírt, negatív jelzéseket kaptunk és kapunk mindmáig. A külföldre települő személyeknek tudniuk kell, hogy a határon túli életnek vannak nehézségei is, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni a mérlegelés folyamatában és a végső döntéshozatalban. A külföldi élet nehézségeit több tényező együttes hatása okozza: a gyökeres változás, kockázat(ok), kudarcból való félelem, idegenség érzete, valamint a magány érzésének a megtapasztalása. Gondoljunk csak bele, hogy ez a nagy utazás, idegenség érzésével jár, hiszen kiszakadunk az ismerős közegből, minden szokatlan, új és idegen lesz, azaz gyökeres változásra számíthatunk. A változás a legtöbb esetben félelemmel tölti el az embereket, hiszen a változás új dolgokat hoz, ami bizonytalan, ismeretlen, és ez az, ami az emberben félelmet, szorongást ébreszt. Nagy kockázatot vállalnak azon személyek, akik a kiköltözéssel otthoni egzisztenciájukat kockáztatják egy ismeretlennel szemben. Itt arra gondolok, hogy egyesek felmondanak biztos jövedelemforrásukkal, amely addig biztonságér-

zetet nyújtott, a bizonytalanságtól való félelem pedig tovább súlyosbíthatja a helyzetet. Egy másik szorongást kiváltó tényező lehet a kudarcból való félelem, amely bénító érzésként jelenhet meg. A személyben megfogalmazódnak a kérdések: „Mi van akkor, ha nem jön össze, ha nem sikerül a tervem?” Sajnos nagyon sok esetben beilleszkedési problémák is megjelennek, mondván: „soha nem éreztem magam igazán otthon, soha nem fogadtak el igazán”. Egyes személyek esetében az is előfordulhat, hogy „új életük” során magányosnak érzik magukat, ekkor ébrednek rá, hogy milyen mély érzést, kötődést táplálnak az otthoniakkal szemben. Csalódások hátterében állhat még az is, ha a személynek eltűzött elvárásai vannak azzal kapcsolatban, hogy mit fog elérni és tapasztalni. Mindegyik tényező komoly stresszforrásnak számít, amelynek lehetnek pszichés vagy lelki következményei.

Lelki hullámvasút

A külföldre költözők különböző fázisokon, lelki szakaszokon mennek keresztül, melyek fenntartása egyén- és szituációfüggő. Az első fázisra jellemző a rózsaszín köd, az eufória érzése. A kiköltözést követően rózsaszín szemüvegben szemléljük a minket körülvevő világot, hiszen az a sok új dolog, izgalommal, ámulattal tölti el az embert. Tudattalanul folyamatosan megerősítést keresünk (előfordulhat, hogy olykor-olykor tudatosan is) arra vonatkozóan, hogy jó döntést hoztunk-e kiutazásunk kapcsán. A második szakaszban, nagyon sok minden átértékelődik, lehullik a „rózsaszín lepel” és meglátjuk a szomorú valóságot. Rádöbbenünk arra, hogy rengeteg nehézség vesz körül, előfordulhat, hogy időközben a kiutazásunkat elősegítő motivációs erők megváltoznak, rosszabb esetben rádöbbenhetünk arra, hogy a feltételek és az ígéretek, amelyek a kiutazásunk mellett szóltak, nem állják meg a helyüket. Rengeteg esetben előfordul, hogy a munkáltató ígéretei és maga a munka, a munkakör nem fedi egymást, és nyilván az a bizonyos mérleg a munka irányába dől el. Egy másik ráeszmélés a minket körülvevő emberekkel kapcsolatos, akik bár lehet, hogy elsőre barátságosak, de ekkorra rideggé, zárkózottá, esetleg ellenzenvenné válnak. Ebben a szakaszban eshetünk komoly bizonytalanságba, tanácstalanságba. Az alkalmazkodás jellemzi a harmadik szakaszt, amikor is már reálisabb képünk van a minket körülvevő dolgokról, a kultúráról, a szokásokról, az emberekről. A nagy kérdés ebben az időszakban hangzik el: „Menjek vagy maradjak?” Általában ebben a szakaszban a legmegalapozottabb az elhatározás, bárhogyan is döntünk. Az utolsó szakaszt az asszimiláció jellemzi, amikor a személy

már teljesen otthon érzi magát, otthonosan mozog a kultúrában, és minden tervét ott képzelel el.

Mi a következtetés?

Amikor egy személy fontolóra veszi a kívándorlást, jó, ha ezekre a nehézségekre felkészül. Mindenképpen a nagy döntés előtt mérlegelni kell, és ha úgy dönt, hogy mégis belevág, akkor érdemes szem előtt tartani ezeket a lelki szakaszokat, így tudatosabban sikerül ellenállni a lelki megrázkódtatásoknak. Jövőnket illetően optimális lenne egy nagy célt felállítani, és több kisebb részcélokat, amelyek a nagy cél felé visznek minket. Igyekezzünk ezeket a célokat a valós képességeinkhez viszonyítani, mert így van esélyünk a megvalósításukra, illetve elkerüljük a kudarcokat. Egyik mérvadó gondolatként a külföldi élet anyagi vonzatát emelném ki. A legtöbb kívándorlót a pénz mint extrinzik motiváció késztet arra, hogy elhagyja otthonát, azt gondolják, hogy az anyagi javak gyarapodása a kulcs a boldogság felé. Számos tanulmány bebizonyította, hogy a jövedelem nem feltétele a boldogságnak. Másrészt jövedelmük általában az első hónapokban vált ki elégedettségérzést, nyilván legfőképpen azért, mert viszonyítási alapként az előző fizetéshez hasonlítják. Ahogy telik az idő elhalványul, illetve megváltozik ez a viszonyítási alap, és megkopik a vonzata. A migráció talán legfájóbb hatása az idegenség érzetének a megtapasztalása, (mivel érzelmileg hat ránk) amely nagyon sokáig fennmaradhat, és a legfontosabb kérdés megválaszolásához vezet: „Hol van az otthonom, hova tartozom igazán?”

Reszler Brigitta
pszichológus

Százéves szatmári kultúra

Azt nem csupán a hirdetésekől tudjuk, hogy Szatmárnémeti iskolaváros, és a népeesség körében a kultúrára való hajlam, igény már évszázadokkal korábban, több szinten, számos területen jelentkezett.

Egy évszázada is fontos szerepet játszott a szatmáriak mindennapi életében a mozi és színház, a korabeli reklámokból, hirdetésekől azt is megtudhatjuk, hogy milyen darabokat játszottak, filmeket vetítettek, milyen új könyvek, lapok jelentek meg.

Arról, hogy európai mércével hol tart a térség ezen a területen, hosszasan lehetne vitatkozni, konkrét példákkal igazolni a lemaradás mértékét, a kulturális igényesség hiányát, okoskodhatnánk annak kapcsán, hogy miért nem válhatott ilyen körülmények között Szatmárnémeti kulturális központtá, mérvadó, irányt mutató szellemi bástyává. Minden hasonló kiindulópont alapján kiagyalt, steril eszmefuttatásnak van egy alapvető hibája: sohasem azt keresi, elemzi, hogy honnan hová sikerült eljutni, hanem állandóan a más, lényegesen kedvezőbb körülmények, feltételek között kialakult eredményekhez hasonlít, vagyis lekicsinyel, leomboz, visszaránt. Ezt a magatartásmódot annak a rossz tanárnak módszereihez, eredményeihez hasonlítanám, aki csak a legszorgalmasabb, legalkalmazkodóbb tanítványait veszi emberszámba, a többi töltelék, szükséges rossz, kiindulópont, viszonyítási alap a szerinte kiválóak kiemeléséhez.

Szatmárnémeti kulturális életének kibontakozása számomra izgalmas, érdekes, összetett jelenség, amelyben az iskolák mellett a szatmári iparosok, civil kezdeményezések, tanult polgárok, diplomások is döntő szerepet játszottak. Az általuk képviselt kezdeményezéseket bagatelizálni, netán megmosolyogni legalább akkora hiba, paradoxon, mintha valaki lenézné a szüleit, vagy gyermek önmagát.

Esemény volt akkoriban többek között 1919-ben a Lotti ezredesei operett, amelyben Borbély Lili is szerepelt, vagy a Pacsirta, a Táncozó grófné szatmári bemutatója. Faragó Ibolyka, a szatmári csodagyerek zongoraművész is fellépett itt, valamint a 12. vörös ezred zenekara.

Az Uránia moziban a Messter filmgyár attrakcióját, A hivatalnok leányt vetítették, ezzel egy időben, 1919 májusában a Francia négyes című vígjáték került színpadra. Az Uránia „mozgófényképszínház” az Iparosotthon nagytermében üzemelt, ahol már közvetlenül az átadás után, 1912-ben filmeket vetítettek, többek között Asta Nielsen dán színésznő főszereplésével az Égő vágyak drámát.

Szeretem a mozgófényképszínház elnevezést, mert magában foglalja a hetedik művészet születésének, elterjedésének a gyökereit. Sokan gondolhatják a kommunista rendszer folyama-

tos agy mosásának köszönhetően, hogy a mai kulturális intézményeket a munkásosztály és a parasztság hozta létre zseniális vezetőik irányításával, a valóság az, hogy kisajátítottak, lefoglaltak, átvettek, leaktak, tönkretettek az előző rendszerben a szakmai, kulturális közösségek, civil szervezetek által hatalmas áldozatokkal, hosszú távra létrehozott épületeket, intézményeket, amelyek közül jó pár felújítva, vagy koptatva a mai napig használatban van. Egy keveset valóban építettek, hozzátettek ehhez, olyan minőségben, tartóssággal és kinézettel, mint közműt.

Az Iparosotthon nagytermében lehetett megtekinteni a Boszporuszon, Ferike és a rendőr, Az arany kalitka, valamint a Lemke neje féltékeny, Nagy attrakció, Szent házasság, Csere-házasság, Az éhes város, Séta egy hegyszorosnál, Guszti inge, Szerelem bolondjai, Szamárbőr, Henny Porten, Óriás ökle, Nebántsvirág filmeket. A dán, amerikai, német, angol filmek mellett sikeresek voltak a magyar filmgyártás alkotásai is. Szatmáron többek között bemutatták Ohnet György „világhírű regényének” megfilmesített változatát: A vasgyárost. Csak gyanítani lehet milyen hiteles, tartós volt egy ilyen korabeli világhír, ha valóban az volt. Hogy még hatékonyabban üzemeltessék a szatmári mozi, a vállalkozók a filmeket énekel, zenével színesítették, ezzel színházszerű hangulatot kölcsönöztek az új művészeti ágak. A Taifun című film betétdalát például minden vetítésen Szatmári József énekelte az Urániában.

A mozihoz hasonlóan a színházban száz éve főleg szórakoztató darabokat, operetteket, énekes boházokat játszottak: Hejhehujá báró, Bocacsió, Tessék szellőztetni, Arany kakas.

Volt a városnak képzőművészeti élete is, 1921-ben a városháza (a püspöki palota melletti, ma üres telken állt) kis és nagy tanácstermében nyílt meg a Jótékony Nőegylet által rendezett együttes képzőművészeti kiállítás, amelyen Benyovszky István, dr. Csengery István, Hatvani Béla, Kiszely Árpád, Litteczky Endre, Némay Ferenc, Ócsvár Rezső, Szőlgyémy Endre, Tóth Gyula, Zolnay Géza festőművészek és Fogarassyné Fejes Mária, Fejes Margit, özv. Nusszer Dezsőné, dr. Schóber Emil és Sztankóczy István iparművészek vettek részt.

Száz éve a szatmári fotósok közül Mermelstein Rezső sokszor hirdetett, ő bármilyen kis kép után életnagyságú másolatokat készített főtéri műtermében, de kívánságra házhoz is ment új fotókat készíteni.

1923-ban a Szatmári Jótékony Nőegylet iparművészeti és szabászati tanfolyamot indított a

Uránia

mozgófénykép
színház

Kazinczy-utca 17. sz.

Iparos- Otthon

1912. évi szeptember hó
30. Hétfőn és október hó
1-én Kedden

Nagy attrakció

dráma 3 felvonásban.

A kisebb baj

dráma.

és a fényes 2 órás kiegészítő
műsor.

Kezdeté este 6 órától
folytatólagosan.

Vasárnap és ünnepnap délután
3 órától.

Minden másodnap szenzációs
új műsor.

Buffet. — Ruhatár.

Rákóczi utca 17. szám alatt, ahol a varrás, szabás, díszítés mellett faégetést (pirograválást), olaj-, víz- és pasztellfestést lehetett tanulni. Ugyan

Folytatása a következő oldalon

Előfizetési felhívás

„KÉPES CSALÁDI LAPOK”

szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilapra

A „Képes Családi Lapok” olyan szellemi és irányítási van szerkesztve, hogy ifjú és öreg külön a együttesen élvezettel olvashatja.

A „Képes Családi Lapok” minden évben négy külön beküldhető regényt ad ingyenes mellékletül előfizetőinek.

A „Képes Családi Lapok” hordozza szellemi és szórakoztató csevegések, illetve kérdések és feleletek tárházát és így az előfizető, díjtalan közzéteheti gondolatait az „Előfizetői postáján”-ban.

A „Képes Családi Lapok” előfizetési ára a „Hölgyek Lapja” című divatlappal és a külön beküldhető „Regénymelléklettel” együtt:

Egész évre	—	—	—	—	6 ft — kr
Félévre	—	—	—	—	3 ft — kr
Negyedévre	—	—	—	—	1 ft 50 kr

A „Képes Családi Lapok” annak, aki az előfizetéshez hozzájárul és az előfizetőtől még 50 kr nyomtatási és postaszállítási díjat egyenlően befizet, ajándékosul még külön 4 legújabb regényt küld ingyen és bérmentve.

A „Képes Családi Lapok” mutatványszámokat ingyen és bérmentve küld mindazoknak, akik szívesen — legkezebbesen — levelezőlapos — hozzáférnek.

„KÉPES CSALÁDI LAPOK” kiadóhivatala
BUDAPEST, V. Várász-utca 14. (Sajtóházban.)

5-8

A hirdetéseket a Hungaricana világhálós oldal anyagából vettem át

Nemes András
 villamos erőre berendezett
könyvnyomdájá
SZATMÁRON
 Rákóczi-utca 26. szám alatt

Elvállal mindenféle könyvnyomdai munkák elkészítését csinos kivitelben jó tányos áron.

Folytatás az előző oldalról

csak 1923-ban porcelánkiállítás nyílt Szatmáron, ahol „Kaizler Károly 15 szobrát, valamint „Pap Aurel, Boromissza, Benyovszky, Ciffer, Tóth Gyula, Korda” képeinek állandó kiállítását lehetett megtekinteni. Csak halvány fogalmam van, milyen szobrász lehetett a zilahi születésű Kaizler Károly, aki jórészt egyházművészeti alkotások szerzője, a többiek neve — bár ezek közül néhányat napjainkban másként írnak — máig ismert. Érdekes jelenség a képzőművészetben, hogy akkoriban a kézimunkák, porcelán tárgyak és festmények békésen megfértek egymás mellett ugyanúgy, ahogy egy szabászati tanfolyamon olaj- és vízfestést is lehetett tanulni.

A múlt század elején jelent meg többek között a Pesti Napló kiadásában a Zichy Mihály-album, amelyet Szatmárnémetiben is reklámoztak.

A lapokban szó esett több alkalommal tanügyi vonatkozású hírekről is, ezek között olvashatjuk 1899-ben, hogy Nagykárolyban a város tulajdonában álló Hungária épületét kisdédóvóvá alakítják át 2248 forint és 24 krajcár költséggel. Erre már akkor is pályázatot hirdetett Debreczeni István, a város polgármestere, pontosan, világosan megfogalmazott időpontokkal, feltételekkel. Ugyanebben az időben ugyanitt állami polgári leányiskolát alakítottak ki 8183 forint 39 krajcár költséggel. Arra, hogy mire kellett a 24, illetve 39 krajcár, nem tudok válaszolni, számomra az ilyen összegek feltüntetése azért fontos, mert a közpénzkel való felelősségteljes, pontos elszámolásra utal. Ez a két apró példa természetesen csak felületes és szubjektív ízelítő mindabból, ami a múlt századfordulón, a 20. század elején tanügyi berkekben történt. Ebben az időszakban hozták létre az állami népiskolákat (csak Szatmárnémetiben négyet), az első világháború előtti években épült Szatmáron a Boromissza Konviktus, a Királyi Katolikus Főgimnázium, ekkor építették a Református Főgimnázium második emeletét, a Kinizsi, Wesselényi utcai óvodákat és még hosszan sorolhatnám a példákat az egész megyében.

A kultúra népszerűsítése területén nagy szerepet játszottak az újságok, könyvkiadók, könyvüzletek. 1919-ben hirdetéssel kerestek lapkészítő asszonyokat Szatmáron. Gárdos Ferenc a harctérről hazaérkezve megnyitotta könyvkötő üzletét a Kazinczy utca 4. szám alatt. A Szabadsajtó könyvnyomda és lapkiadó újságok, könyvek, plakátok nyomtatását vállalta. Megjelentek természetesen előfizetési felhívások, amelyekben nemcsak helyi, hanem többek között budapesti lapokat is reklámoztak, de hirdették a Szamos napilapot is, amely akkoriban 8 oldal terjedelemben jelent meg. Ismert volt a hirdetéseknek köszönhetően a városban Morvai János könyvnyomdája és Lóvy Miksa könyvkereskedése. A Szatmár és Vidéke lap hirdetési felületeit reklámozta és „igen szolid árszámítást” ígért, előfizetési felhívást tett közzé a

MORVAI JÁNOS
KÖNYVNYOMDÁJA
 SZATMÁRON.

A legújabb fajta betűkkel, díszítésekkel, Szatmáron a legnagyobb és egyedüli könyvnyomda villamos világítással villamos hajtóerőre berendezve legújabb szerkesztő **2 nagy gyorsajtóval,**

vágó-, lyukasztó-, számozó-, fűzőgéppel, tömöntővel, azaz a mai kor igényeinek megfelelően mindenféle segédgépekkel berendezve, elvállal mindenféle

KÖNYVNYOMDAI MUNKÁK,
 gyors és hibátlan elkészítését a — legjutányosabb árak mellett.

VIDÉKI MEGRENDELÉSEK o o o o
 o o o o GYORSAN ÉS PONTOSAN
 A LEGRÖVIDEBB IDŐ ALATT o o
 TELJESÍTTETNEK. o o o o o o

Ugyanígy megrendelhető a o o o o
 SZATMÁR ÉS VIDÉKE
 társadalmi hetilap, mely Szatmár-
 vármegyének legkedveltebb lapja és
 hirdetések közzétételére is a legalkalmasabb. o o o o o o o o

Üzlethelyiség: Szatmáron, Eötvös-u. 6-ik sz. (saját ház) a római k. főgimnázium mellett.

Szatmári Friss Újság elődje is. Ennek 1903-ban az Eötvös utca 6. szám alatt volt a kiadóhivatala, itt üzemelt Morvai János könyvnyomdája. Ő egyedi módon, idézetekkel próbálta megnyerni a potenciális hirdető bizalmát, például: „a siker a nyomdák jövedelmének szaporításától függ”, vagy „Valamint a gépeknek a gőz, úgy az üzletnek is mozgó ereje a hirdetés”.

A fentieket elsősorban azok számára jegyeztem le, akik elégedetlenek Szatmárnémeti, Szatmár mfgyege jelenlegi kulturális életével. Ha napjainkban a város, a megye csak egyetlen hétvégéjének kulturális eseményeit sorolnánk fel, egyből, azonnal nyilvánvalóvá válnának a lényeges mennyiségi és minőségi különbségek, változások ezen a területen. Miközben szinte naponta jelennek meg könyvek, kiadványok, a Szatmári Friss Újság napilap mellett havonta a Szamos, negyedévente a Sugárút kerül az olvasók kezé-

be, a napi sajtó rendszeresen beszámol fiataljaink országos, nemzetközi kulturális sikereiről, tudósít a szatmári képzőművészek hazai és külföldi tárlatairól, a filharmónia, színház sokrétű tevékenységeiről, a szomszédos országokban szerzett elismeréseiről, van román és magyar nyelven helyi rádió, tévé, valamint számos hírportál. Jó, ha nem feledkezünk meg arról sem, hogy közben alapvetően megváltozott a kommunikáció módja, és a szatmári kultúra sikerei, eredményei, ezernyi más, jórészt világhálós csatornák, fészbuk oldalak, honlapok segítségével folyamatosan hallat magáról, a filmekről nem is beszélve, amelyeknek száza a mozik mellett manapság bárkinek karnyújtásnyira vannak. Figyelemre méltó eredményekkel büszkélkedhetünk, és ha nem mindig, mindenben a rossz, negatív vonásokra figyelünk, van minek örülni.

Muhi Sándor

NÖNÖVELDE MEGNYITÁS.

Szatmáron felállítani elhatározottat NŐNÖVELDE, — hol a növendék leánykák magas és nemes kiműveltetést nyernek, — folyó július hó 15-én megnyilván, átadatik a lelkes közönség használatának. A beiratások e hó 12-ig egyházigazdónok t. Gyene Károly úrnál eszközölhetők; azontúl csak kivételesen vétetnek fel növendékek.

Fölkérjük városunk és megyénk lelkes szülőit, hogy siessenek minél nagyobb számmal, — kedves leánykáikat bejegyeztetni oda, hol csak szépet, jót és hasznost tanulandanak.

Szatmár július 2. 1862.

A hosszú távú fokozott érzelmi megterhelés és kedvezőtlen stresszhatások olyan fizikai-érzelmi-mentális kimerülést idéznek elő, amelyek komoly kárt okoznak nem csak az egyén, de a társadalom számára is — hívta fel a figyelmet a kiégés veszélyeire dr. Frigy Szabolcs egyetemi oktató, rámutatva arra is, hogy éppen ezért milyen óriási szerepe van a prevenciónak.

— Honnan ismerjük fel, hogy valaki kiégett?

— Az egyik tünet az apátia. Az illető személy érzélemmentessé válik azokkal, akikkel együtt dolgozik. Nem tudja a másik embert a maga személyességében megragadni. Például a pedagógus már nem az osztályt tanítja, számára mindegy, hogy kik ülnek a padokban, elmondja a tananyagot, és azt hiszi, azzal elvégezte a feladatát. Ez igaz az orvosnál is, aki nem a betegre figyel, hanem rutinból végzi a munkáját. Ott, ahol az ember kelleni legyen a középpontban, nagyon erős szakmai frissesség kell ahhoz, hogy minden klienst a maga egyéniségében meg tudjon szólítani a szakember. Amikor azt vesszük észre — a kívülállók számára ez könnyen megy —, hogy valaki nagyon apatetikus viszonyul a klienshez, az az egyik jele a kiégésnek. A másik jel a csökkenő teljesítőképesség. Ha valaki addig azért tudott jó szakember lenni, mert képes volt az éppen előtte levő klienshez szólítani, azt megszólítani, és nem a rutin vezérelte, az jól tudott teljesíteni a munkájában. Ha ezt elengedi, azonnal csökkenni fog a teljesítőképessége, mert már nem a kliens miatt, hanem valamilyen recept szerint akar dolgozni.

— A kiégés egyenlő a fásultsággal?

— A kiégési szindróma azzal több mint a fásultság, hogy van benne egy cirkularitás (körköröség). Amikor az ember felismeri saját magán, hogy már nem tud úgy viszonyulni a szakmájához mint korábban, akkor megjelenhetnek a túlfűtött periódusok. Próbál újra érdeklődni, újra kliensközpontrú lenni, de ezt már inkább erőből teszi mint hivatásból. Majd apátiába zuhan, csökken a teljesítőképessége, megint megpróbálja magát lelkesíteni és a sikertelenség miatt újabb apátiába zuhan. A kiégési szindróma azzal több mint a fásultság, hogy ő maga is szenved attól, hogy érzi, nem jól működik, nem jól végzi a dolgát, nem lát a munkájában kihívásokat. Minden pedagógusnak, orvosnak, papnak, művésznak, közéleti személyiségnek az a legnagyobb feladat, hogy tudja a hivatását negyven évig úgy űzni, hogy mindig kihívásokat lásson benne. Aki már csak rutint lát a munkájában, az már a kiégésnek az egyik jele. Minden olyan szakma, ahol a saját személyiségével dolgozik az ember, fennáll a kiégés veszélye.

— A kiégésnek vannak szakaszai?

— Több szakasza van. Az egyik, az idealista szakasz, amikor az ember kilép az iskolapadból, elkezd

dolgozni, és van egy ideálja, hogy ő meg fogja váltani a világot. Azoknál a személyeknél, akik hivatászerűen végzik a dolgukat, ez nagyon fontos. Amikor rájön, hogy nem tudja megvalósítani az elképzeléseit, akkor jön a realizmusnak a szakasza, megpróbálja reálisan látni a saját teljesítményét, hogy mit tud elérni, és egy idő után elkezd stagnálni. Érti, hogy nem tud előre menni, elkezd belefásulni. Itt jön a következő szakasz — itt szoktak szakemberhez fordulni —, elkezd zavarni az, hogy nem tudja vállalni a saját hivatásának a súlyát és a terhét, ezután fordul apatetikus, érzélemmentes állapotba. Azért veszélyes a burnout szindróma, vagyis a kiégés, mert sokkal fontosabb az, hogy valaki megelőzze azt, mint egy kiégett embert újra „felvillanyozni”. Nagyon fontos a prevenció.

— Vannak erre példák?

— Például Finnországban a pedagógusszakma nagyon megbecsült. A pedagógusok hétévente fizetett szabadságra mennek — ami tanulmányi és feltöltődési szabadság —, mert nagyon korán felismerték, hogy egy kiégett pedagógus, aki öt-tíz év után kiég, de még harminc évet kell tanítania, sok kárt okoz egy iskolának és az oktatási rendszernek. A feltöltődési időszakban a pedagógus új kihívásokat keres, módszertanilag, emberileg, szakmailag feltöltődik. Minden szakma esetében fontos lenne megtalálni a módot, hogy hogyan tudja megelőzni az ember a kiégést. Ha valaki dolgozik a személyiségével, de úgy érzi, nincs megfizetve a munkájáért, érzi, hogy elhasználódik és nem érzi azt, hogy ez kompenzálva lenne, nagyon hamar kiég. A kiégést nagyban befolyásolja a túlvállalás. Például a pedagógus a kötelező tizenkilenc óra mellett plusz órákat vagy magánórákat vállal. De így van ez minden hivatásszakmával. Az, aki több pénzért többet dolgozik, az rövid idő alatt kiég. Még több és nagyobb veszélyt jelent az, ha elvárja a munkaadó, hogy az illető többet dolgozzon, de nem fizet számára többet.

— Hogyan lehet változtatni, megelőzni a kiégést?

— Most az a kép jut eszembe, amikor megkérdezik, ki akar változást? Mindenki felemeli a kezét. Amikor azt a kérdést teszik fel, hogy ki akar önmagán változtatni, akkor mindenki lent hagyja a kezét, mert úgy akarunk változást, hogy mi ne változzunk. A kiégésben pont az van benne, hogy az illető a kiégés állapotában

ő már adottnak tartja, hogy nem lesz változás. Nem keres, nem talál kiutat, azt hiszi, hogy a hátralévő húsz-harminc évet még ugyanúgy ledolgozza.

— Mikor lehet észrevenni, hogy valaki megrekedt?

— Az ember a saját életcéljában is érezheti, hogy megrekedt. Ha a társadalom nem tudja biztosítani azokat a célokat és eszközöket, amivel el lehet érni az egyéni életcélokat, akkor az egyén is azt érzi, hogy megrekedt. Durkheim ír az anómia elméletéről, ami arról szól, hogy a társadalomban nagyon sok mindent elénk tesznek a reklámok, nagyon sok életcél felajánlanak, de nem adnak eszközöket azok eléréséhez. Ilyenkor azt érezzük, hogy folyamatos hiányban, folyamatos megrekedésben élünk és nem megy előre az életünk. A kiégésnek és a megrekedésnek egyéni szinten is van egy jellemzője. Nézzük meg a harminc-nyolcvanötvenesek közül, hányan végzik rutinból a munkájukat, és kik azok, akiknek még mindig vannak céljaik, amelyekért tudnak dolgozni. Amikor már nincsenek életcélok, akkor már a rutin irányít. Fontos, hogy valamilyen autót, házat stb. megvásárlása nem lehet életcél!

— A negyvenötvenesek kiégnek, de húsz-harmincasok azt se tudják, hogy mit akarnak.

— Az életkezdésben nagyon fontos, hogy legyen egy ideálom, hogy mihez akarok kezdeni. A magyar nyelvben nagyon kifejezően várjuk a jövőt, az angolban ki kell találni a jövőt. A fiatalokban ott van a várás, hogy majd egyszer megtalál egy jól fizető szakma, egy jól fizető állás, a fiatal nem akarja a saját jövőjét kitálatni. A mai fiatalokat az elindulástól való félelem jellemzi. Annyi döntési lehetősége van ma egy fiatalnak, hogy nem mer dönteni, mert azzal kizárja az összes többi, emiatt ettől a félelemtől el se indul. Nem a folyamatban való megrekedés, hanem az elindulásban, a saját maga életének a megtervezésében nem vesz részt. Nem választ ki egy lehetőséget, ezzel minden más ajtót becsukva. A fiatalok nem tudnak dönteni nagy életkérdésekben. Ez egy nagy gond. Ezért van az, hogy a fiatal harmincöt évesen még mindig keresi magát, nem tud elköteleződni egy életcél mellett. Egy idő után pedig elkezd kétségbeesetten kapálózni. Az 1990-es években nagy divatja volt a szingliségnek. Akkor nőtt fel az a generáció, akinek a házasság nem volt gazdasági érdek, ő maga már tudott annyit keresni, hogy egyedül megálljon a lábán. Ők ma ott tartanak, hogy negyvenévesen szigorúan kapálózhatnak a házasság, a gyerek után, félnek attól, hogy egyedül éri őket az öregség. Van az ember életében egy olyan időszak, amikor megvan a dedikált cél arra, hogy társat keressen, életcélokat keressen, legyen egy ügy, amire ráteszi az életét. Az a kóros ragaszkodás az ÉN-hez, az egyedülléthez egy ideig vonzóznak tűnik, negyvenévesen viszont észreveszik az elkötelezettség hiányát. Ilyenkor az ember elkezd sietni és meghozza a rossz döntéseit.

Elek György

Az aranyosmeggyesi kastély építészeti és művészeti értékei

15. oldal

(Folytatás az áprilisi számból)

A látványos kastélyépület és színvonalas műrészelei aránylag korán felkeltették az érdeklődők figyelmét. Az első ismertetések, fényképekkel illusztrálva, még a honismereti irodalom jegyében jelentek meg a 19. század második felében. A kialakuló műemlékvédelem azonban még csak érintőlegesen vett tudomást a kastélyról. Szatmári kirándulásukkor Rómer Flóris, Schulz Ferenc és Henszlmann Imre útba ejtette Aranyosmeggyest is, de beszámolóikban a kastélyra egyetlen sor jutott, annál több a középkori eredetű templom romjaira. A reneszánsz építészet hazai emlékei csak a két világháború közötti években kerültek a művészettörténeti irodalom fő áramába. Az első felmérést a bukaresti Műépítészeti Akadémia hallgatói végezték 1933-ban, majd Victor Smigelschi műépítész mutatta be a műemléket röviden az *Arhitectura* folyóirat hasábjain. Ez alkalommal az építészeti és művészeti értékek bemutatása mellett, a szerző kitért az épület állagára is: „A megyesi kastély lakatlan és gondozatlan már vagy 30 éve. A vékony zsindeletető szinte teljes egészében hiányzik. Az ÉNy-i szárny, valamint a belső folyosó falai nagyrészt leomlottak. A fa mennyezetek, amelyek még megvannak, mind elkorhadtak, az ajtók és az ablakok, a bejárati kaput kivéve, ami szintén sárga állapotban van, teljes mértékben hiányoznak. Amennyiben nem tesznek lépéseket legalább az időjárás okozta károk kijavítása érdekében, ez az érdekes műemlék is tönkremegy, mégpedig igen rövid időn belül.”

Az érdeklődés megélénkülése Magyarországon is tapasztalható volt, elsősorban Balogh Jolán munkáinak köszönhetően. Ő mutatta ki az olasz késő-reneszánsz építészek elméleti munkáinak hatását a magyar szabályos alaprajzú kastélyokra, köztük az aranyosmeggyesire. Talán nem véletlen, hogy a kastély első teljes műemléki felújítására 1941–42-ben, nem sokkal a művészettörténet látókörébe kerülésének idején került sor. Lux Géza vezetésével jelentős és alapos helyreállításon esett át, a helyreállítás dokumentációja máig legbiztosabb kiindulópontja a kastély elemzésének.

Mind a magyar, mind a román nyelvű művészet-

történeti összefoglalókban, Aranyosmeggyes összekötő kapocsként szerepel az erdélyi reneszánsz kastélyok és a királyi Magyarország (Felvidék) és Lengyelország hasonló emlékcsoportja között. A művészettörténeti jelentőség elemzésén túl B. Nagy Margit a gazdasági források művészettörténeti vonatkozásainak feltárásával fontos adatokat nyert az aranyosmeggyesi kastély berendezéséről és díszítéséről. Végül Kovács András tanulmányaiban tisztázta a szabályos alaprajzú kastélysorozat építetőinek társadalmi hátterét — Bethlen Gábor fejedelem közvetlen környezetének tanácsurait — és a lehetséges olasz építész személyét.

Az erdélyi fejedelem kezdeményezésére bevezetett és elterjedt reneszánsz divatnak megfelelően, a kastély alaprajza szimmetrikus elrendezésű szabályos négyszög. A négyszögű, belső udvaros alaprajzi elrendezést a sarkokon ó-olasz bástyákat imitáló tornyok egészítik ki. A főszárnyon egy további emelettel túlnyúló nyolcszögű kaputorony áll. Az épületet négyszögű árokrendszer övezi és egy ehhez kapcsolódó, nyomaiban még ma is megfigyelhető földsánc, amelyről kiderült, hogy a külső falövet rejti. A külső védő sarkain, a kastély tornyainak megfelelően egy-egy kis méretű, négyszögű bástya ugrik ki. E sánc- és árokrendszer, az ágyúállásokként szolgáló bástyákkal együtt képezték a kastély erődítését, amelyet az írott források külső várként emlegetnek. E külső várból ma már semmilyen épület nem áll — alaprajzára is csak a földfelszín megfigyelhető egyenetlenségek alapján lehet következtetni. Az írott forrásokból megállapítható, hogy a külső vár bejárata a kastély bejáratának megfelelő oldalon volt és itt egy emeletes kapuépítmény is állt, előtte felvonóhíddal. További építmények e külső várban istállókként és tárházakként szolgáltak.

A kastély térbeosztását, az erősen romos állapot miatt, nem lehet egyértelműen megállapítani. Az eddig ismert forrásokból a térbeosztás szempontjából csupán néhány használható. Ezek közül időrendben az első az 1656-ban keletkezett osztálylevél, amelyben a kastély Lónyai Zsuzsannának jutott felét osztják el. A következő ismert és ilyen szempontból használható forrás 1689-ben keletkezett, amikor Lónyai Annának a korábban elkobozott kastélyrészt adják vissza. A harmadik az 1704-ben készült összeírás, a Klobusiczky tulajdonban található részről készült. Amint a birtoklástörténetből kiderült, a szóban forgó Klobusiczky-rész azonos a korábban Lónyai Anna által birt, a kastély háromnegyedét je-

lentő résszel. A három eset közül egyszer sem kerül a forrás látókörébe a teljes épület. Az első esetben kimarad Lónyai Anna eredetileg birtokolt fele, a többi esetben pedig a Csáky tulajdonban található negyed rész. Mivel ez a negyed a Zsuzsanna 1656-ban felosztott feléből alakul ki, a három forrásból együttvéve előttünk áll a teljes kastély. A térbeosztás azonosítása azonban, a kombináció bizonytalanságai miatt, nem lehet pontos.

A kastély bejárati — délnyugati — szárnya, a pincét nem számítva, három szintes. Ehhez adódik a kapu felett álló nyolcszögű torony még egy szintje. A felső szint az oldalszárnyakon is folytatódik, de az első helyiségek után, a keskeny résablakokból következőt, védelmi funkcióval is rendelkező padlástérre válik. A kastélyt zsindeletes tető fedte, kapu és sarok tornyán nyitott galéria — „nyári ház” — volt. 1941-ben ezen az emeleten, az északnyugati szárnyon három, míg a délkeletin egy nagyméretű ablak maradt meg. Az 1704-es összeírásban minden további részletezés nélkül itt nyolc helyiséget említenek. Köztük egyik, a még 1689-ben „szegyet aranyasbolt” egy másik a „kisebbik aranyasház.”

A dél-nyugati a kapuval adja a kastély fő homlokzatát és mint ilyen, a leglátványosabb nézetet. A homlokzat elrendezése csaknem teljesen szimmetrikus, a tengelyt a főkapu és a fölötté magasodó torony adja. A két szélen a saroktoronyok tömbje ugrik ki, amelyek között a homlokzatot az ablakok arányosan elrendezett sora tagolja. Az első és a második emelet — ezek voltak a reprezentatív szintek — ablakai kőkere-

Folytatása a következő oldalon

HELYTÖRTÉNET

Folytatás az előző oldalról

tesek. A homlokzat részleteinek alaposabb vizsgálata a szimmetrikus elrendezés kisebb torzulásait mutatják, de ez nem zavarja az arányos összképet. A homlokzat egyetlen vízszintes osztója az első és második között futó, kiugró párkány. Az oldal tornyok és a kaputorony sarkain armírozásra emlékeztető, vakolatból kialakított díszítés nyomai figyelhetők meg. A homlokzati osztópárkány fölött, a leezett vakolat alatt egy sor elfalazott félköríves nyílás bukkant elő. Ezek valószínűleg egy korábbi fázis megszüntetett védelmi emeletének lőrésai lehettek. A délnyugati szárny és az ide csatlakozó két sarokbástya külső fala nagyjából az 1941-es állapotban maradt meg, a helyenként kiomlott ablakkeretek és falszakaszok kivételével. Belül viszont csak a földszint boltozata maradt meg, az első emelet boltozatai és a második emelet mennyezete beomlott, a torony belső oldalával együtt.

Az első emelet és a földszint helyiségei mind a négy szárnyon, egy rendben mennek végig, csak a saroktoronyok helyiségei ugranak ki a sorból. A földszinten konyhák, mosókonyhák és raktárak voltak. Pincék, az 1999-es felmérés szerint, csak a bejárati és a két oldal-szárny alatt voltak, azóta az omlások miatt még kevesebb a lehetőség ezek azonosítására. 1656-ban az első emelet, vagy a „secunda contignatio” öt helyisége jut Margitra, és ezek, mint az osztálylevélből kiderülnek, mind egy rendben vannak. Ezen helyiségek között van Lónyai Zsigmond korábbi lakóhelyisége, ahonnan egy „kamra-” vagy árnyékszék nyílik. Itt van még az a bizonyos „nyári ház alatt való bástya”, az inasok szobája, az „üveges vagy ebédlő palota” és egy másik szoba, amelyik — már Anna tulajdonában levő — „öreg” palotára nyílik. Ezt a helyiséget 1689-ben már „nagy, aranyaspalotá”-nak írják, „rongyolott mennyezettel, ugyanannak szegletiben egy bástyaház.” A legnagyobb helyiség, sarkán bástyával a délkeleti szárnyban volt, valószínűleg erről a helyiségről lehet szó. Sajnos ez a szárny azóta teljesen leomlott, így a híres terem megsemmisült.

A kastély négy szárnyából, a délnyugati, fő szárnyon kívül az északnyugati őrződött meg. Ez utóbbinak külső fala a második szint tetejéig, nagyjából az 1941-es állapotban van meg, belül

azonban mindkét szint beomlott. Az udvar felőli oldalon is csak a földszint magasságáig állnak a falak. A másik két szárny és bástya falaiból csontok maradtak meg, amelyek csak helyenként érik el az első emelet szintjét. A legsúlyosabban az „aranyos” palotát tartalmazó délkeleti szárny sérült: teljes külső fala kidőlt.

A belsőt díszítő kárpitokról és szőnyegekről Lónyai Zsigmond emlékszik meg, kérve örököseit, hogy ne fosszák meg azoktól a kastélyt. A díszítés színvonalát mutatják a megmaradt kőfaragványok is. A bejárati kapu félköríves, szárait kiugró, rozettákkal díszített lábazat tartja, amelyeken féloszlopok állnak. Ezek az építetőnek emléket állító, évszámos feliratot tartalmazó szemöldökkő áll, rajta (az egykor) Lónyai címet tartalmazó háromszögű timpanon. Az ablakkereteket hasonló háromszögű timpanon koronázza, díszítésük rozetta, illetve indás-leveles sáv. A termék belső ajtókereteiből az első emeleten maradt meg egy a kolozsváriakhoz hasonló ki-képzésű, mára már lekopott Lónyai címerrel. Az

ablak- és ajtókereteknél talán egy évtizeddel később készült a — valószínűleg a Telekies által — Marosvásárhelyre szállított kandallókeret.

Szőcs Péter Levente

Felhasznált irodalom

B. NAGY MARGIT: Várak, kastélyok, udvarházak, ahogy a régiek látták. XVII–XVIII. századi erdélyi összeírások és leltárak. Bukarest, 1973.

H. TAKÁCS MARIANNA: Magyarországi udvarházak és kastélyok (XVI–XVII. század). Budapest, 1970.

KOVÁCS ANDRÁS: Késő reneszánsz építészet Erdélyben. 1541–1720. Budapest–Kolozsvár, 2003.

SZŐCS PÉTER LEVENTE: Az aranyosmegyei kastély története és kutatása. In: Kastélyok évszázadai, évszázadok kastélyai. Tanulmányok a 80 éves Koppány Tibor tiszteletére. Budapest, 2008. 131–144.

SZAMOS

Szamos
Politikai, társadalmi, közéleti, kulturális folyóirat
Kiadja a Szatmár Megyei Hagyományőrző Forrásközpont, a Szatmár Megyei Tanács támogatásával. ISSN 1223-8198
Készült a kolozsvári Garamond nyomdában.
Főszerkesztő: Elek György
Olvasószerkesztő: Elek Anikó
Grafika: Varga-Telegdy Evelyn
Számítógépes tördelés: Megyeri Tamás Róbert
E-mail: elekgyorgy2019@gmail.com